

„მოგზაური“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. აღრესი: თფილისი, ნიკოლოზ. ქ. № 44.

მოგზაური

რედაქცია ღირს 5 მან. წელიწადში 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. აღრესი: თფილისი, ნიკოლოზ. ქ. № 44.

საზოგადოებრივი მუხრნალი

№ 23.

კვირა, 19 ივნისი 1905 წლისა.

№ 23.

შინაარსი: ა. გ. ბულიზინის პროექტი.—სამხიმრის დეკრეტები და წერილები ალექსანდრე წულუკიძის გარდაცვალების გამო რედაქციის სახელმძღვანელო.—ალ. წულუკიძის დაკრძალვა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—დაბა-საფლოს ამბები.—რუსეთის ქრანია.—შინაური მიმოხილვა.—ალექსანდრე წულუკიძის ხსოვნა, ლექსი კაპ. გოგოლაძისა.—ფელეტონი, ეშმაკისა.—ჩემი შთაბეჭდილებანი, ლიასი.—ფოთში გურულ-მეგრულ მუშათა უთანხმოების შესახებ.—საფრანგეთის ისტორია მეცხრამეტე საუკუნეში, ანისა.—შენიშვნა.—წერილი რედაქციის მიმართ.

მომკრე საზოგადოებრივი კრება

ბეჭდვითი სიწყვეის მოღვაწეთა საზოგადოებისა დანიშნულია 19 ივნისისთვის ქალაქის საპჭოს დარბაზში.

განსახილველი საგნები: ბეჭდვითი საქმის მოღვაწეთა ქონებრივი მდგომარეობა და პრესის ვითარება კავკასიაში. კრება დაიწყება დღის 11 საათზე. შესვლისას წარდგენილ უნდა იქნას საწვევრო ბილეთი.

შენიშვნა: იმ წევრებს, რომელთაც არ შეუტანიათ ყოველთვიური გადასახადი, შეუძლიან შეიტანონ კრების დღეს.

გამოვიდა და იყიდება

ბარლ კაუტსკის

ისტორიულ-ეკონომიური ნაკრავები.

(საფრანგეთის წარსულიდან)

ანუ

კლასთა ინტერების წინააღმდეგობა 1789 წელს.

ა. გ. ბულიზინის პროექტი.

გაზეთებში უკვე დაბეჭდა ცნობები ბულიზინის პროექტის შესახებ, რომლის თანახმად უნდა მოხდეს ამ ახლო მომავალში ხალხის წარმომადგენლების მოწვევა. გამოქვეყნებული ცნობები სრული არ არის, და არც ის ვიცით დანამდვილებით, თუ რამდენათ მართალია ისინი, ვინაიდან იმათი გამოქვეყნება არ მომხდარა ოფიციალურათ. ჩვენ, რა თქმა უნდა, დიდ მნიშვნელობას არასოდეს არ ვაძლევით სხენებულ პროექტს, მაგრამ, ასეთ თუ ისე, მინც ვაღივებულათ ვრაცხათ თავის თავს მას ანგარიში გავუწიოთ. ვაღივებული ვართ განვუმარტოთ მკითხველებს, თუ რა საფუძველზე და რა პირობებში იქნება ბიუროკრატიული მთავრობა ხალხის წარმომადგენლების მოწვევას. ყველამ უწყის, რომ ხალხის წარმომადგენლების მოწვევა სახელმწიფო საქმეებში მართვა-გამგეობაში მონაწილეობის მისაღებათ ჩვენს ბიუროკრატიას არასოდეს არ მოსვლია თავში. პირიქით, იგი ყოველთვის სასტიკათ ეწინააღმდეგებოდა და დღესაც ეწინააღმდეგება წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობის შემოღებას რუსეთში. და თუ დღეს იგი ხალხის წარმომადგენლების მოწვევაზე პროექტს ადგენს, ეს მხოლოდ იმითაიხსენება, რომ იგი იძულებულია ასე მოიქცეს, ვინაიდან სხვა გზა მას დღეს აღარ აქვს. აქედან ადვილათ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, თუ რანაირი უნდა იყოს

ბიუროკრატის მიერ შემუშავებული პროექტი ხალხის წარმომადგენლების მოწვევის შესახებ. ბიუროკრატია დაუძინებელი მტერია იმის, რომ ხალხმა თითონ განაგოს თავის წარმომადგენლების საშუალებით თავისი საქმეები, რომ თვით ხალხი იყოს კანონმდებელი და მასვე ქონდეს უფლება პასუხი მოთხოვოს ყველა იმათ, ვისაც იგი ამა თუ იმ თანამდებობის შესრულებას ავალებს. ამიტომ თუმც ბიუროკრატია, როგორც ვთქვით იძულებული შეიქნა ხალხის წარმომადგენლების მოწვევის შესახებ პროექტი შეედგინა, მაგრამ მას არ შეეძლო შერაგებოდა ხალხის დღევანდელ მოძრაობას, არ შეეძლო საქმეებით ეცნა საზოგადოებრივი ცხოვრების მიერ წამოყენებული მოთხოვნები. თუმც ხალხის წარმომადგენლების მოწვევის საქმე სულ ვერ უკუაგდეს, მას აშკარათ და გამოსაჩენათ ვეღარ უწოდდეს უაზრო და თავხედი მოასაზრება, პირიქით, ხალხის წარმომადგენლების მოწვევა დღეს საქარათ მიანიათ იმათაც, ვინც ამ ერთი წლის წინათ ამაზე ლაპარაკს დანაშაულათ თვლიდნენ. მაგრამ წარმომადგენლებში არის და წარმომადგენლებიც. ხალხთა თხოვლობს დამფუძნებელი კრების მოწვევას, რომელშიაც შევლენ ხალხის წარმომადგენლები, არჩეულნი საყოველთაო, პირდაპირი, თანასწორი და საიდუმლო ხმის უფლებით, რომელიც შეიზრავებს სრულებით ახალ ძირითად კანონებს. მთავრობა კი ამის ნაცვლათ გვიბრდება „სახელმწიფო საბჭოს“, (Государственная дума), რომლის წევრები ხალხის წარმომადგენლებათ იქნებიან წოდებული. სახელმწიფო საბჭოს წევრებს, ბულიზინის პროექტით, ირჩევს ხალხი, მაგრამ არა საყოველთაო, პირდაპირი, თანასწორი და საიდუმლო ხმის უფლებით, როგორც ამას დღეს საზოგადოება თხოვლობს; ასეთი არჩევანი უარ ყოფს ყოველ გვარ ცენსს, როგორც ქონებრივის, ისე სწავლის მართ. სხენებული პროექტით კი ხალხის წარმომადგენლების არჩენები უნდა მოხდეს 1864 წლის საერობო დებულების საფუძველზე; ე. ი. ამომრჩეველებათ იქნებიან მხოლოდ მიწათმფლობელნი, სოფლის საზოგადოებათა წარმომადგენლები (და არა თვით საზოგადოებანი) და ქალაქის მესაკუთრები. ამნაირათ აქ უარყოფილია საყოველთაო, პირდაპირი და თანასწორი ხმის უფლება, აშკარაა, რომ თუ მართლა ამ წესით მოხდა ხალხის წარმომადგენლების არჩევა, ეს კანონები მხოლოდ სიტყვით იქნებიან ხალხის წარმომადგენლები, ნამდვილათ კი ისინი მიწათმფლობელების და ქალაქის ბურჟუაზიის წარმომადგენლები იქნებიან. გლეხ-კაცობის უმეტესი ნაწილი და ქალაქის მუშა ხალხი, პროლეტარიატი, საარჩევნო უფლებას სრულებით მოკლებული დარჩება; ე. ი. არც სოფლის გაქვრებულ გლეხობას და არც ქალაქის მუშა ხალხს სახელმწიფო საბჭოში თავისი წარმომადგენელი არ ეყოლება. თუ რომ სხენებული პროექტი ცხოვრებაში განხორციელდა, ადვილი წარმოსადგენია, რა შედეგი უნდა მოყვებოდას. მეორე მხრით

რა ძალა და მნიშვნელობა უნდა დაურჩეს პროექტის ძალით რუსეთის სახელმწიფო საბჭოს? როგორც ვიცით, სახელმწიფო საბჭო არსებობს დღესაც მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ დღევანდელი საბჭოს წევრებს ნიშნავს თვით მეფე. ბულივი-ნის პროექტით ეს საბჭო რჩება ახალი საბჭოს გვერდით; მაგრამ არსებულ საბჭოს უპირატესობა ექნება იმ საბჭოსთან, რომელშიაც ხალხის წარმომადგენლები შევლენ. დღეს სახელმწიფო საბჭოს რუსეთში არავითარი მნიშვნელობა და ძალა არა აქვს, რადგანაც ყოველივე მეფის სურვილზე კიდობან და აღმინისტრაციის თვითნებობაზე, და ეს ასეც უნდა იყოს, ვინაიდან საბჭოს წევრებს თვით მეფე ნიშნავს და არა ხალხი ირჩევს. თუ ბულივი-ნის პროექტი განხორციელდა, დღევანდელ სახელმწიფო საბჭოს ზედა პალატის როლი მიენიჭება, მაშასადამე, ქვედა პალატის როლს ახლათ განზრახული საბჭო შეასრულებს. რაში უნდა გამოიხატოს ეს როლი, რა უფლება და ძალა უნდა დაურჩეს ამ ქვედა პალატას საქვეყნო საქმეების მართვა-გამგეობაში, ახალი კანონების გამოცემაში და ძველი, დროს გადასული, კანონების გაუქმებაში, ესეც ადვილი წარმოსადგენია. ჯერ ერთი ისა, რომ სახელმწიფო საბჭო, ქვედა პალატის სახით, სათათბირო ორგანოა, რომელსაც ნება ექნება განიხილოს ესა თუ ის საკანონმდებლო აქტი, სახელმწიფო ხარჯთაღრიცხვა, შეეკითხოს მინისტრებს ამა თუ იმ ზომების შესახებ, აღძრას კითხვა ამა თუ იმ კანონის გამოცემის ან გაუქმების შესახებ, მორჩა და გათავდა: მას არაფერში გადაწყვეტი ხმა არ ექნება. ითათბირებს, ითათბირებს და შემდეგ, როგორც ენებება ზედა პალატას, ე. ი. მეფის მიერ დანიშნული წევრებისაგან შემდგარ სახელმწიფო საბჭოს, საქმე ისე გადაწყდება. ამნაირათ ახლათ განზრახული სახელმწიფო საბჭო არ არის კანონმდებელი, იგი ვერ განხორციელებს ჩვენში წარმომადგენლობით მართვა-გამგეობას: მას წინაშე არავინ არ იქნება პასუხის მგებელი. ამგვარაა, რომ ამ სახით ხალხის წარმომადგენლების არჩევას, თუნდაც, რომ აქ მართო მიწათმფლობელები და ქალაქის ბურჟუაზია ვიგულისხმობთ, არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. რაღა საჭიროა ამდენი დავიდარაბა, ამოდენი ყოყმანი! ან ხალხის წარმომადგენლებს მიენიჭოს ის უფლებები, რომლებიც მათ ცხოვრებამ არა უნა, ან ისინი სრულებით არ უნდა იქნენ მოწვეული. მაგრამ ხალხის წარმომადგენლების მოწვევა და იმათი კრება—ეს აუცილებელი საქმეა. ასე იქნება, თუ ისე ახლო მომავალში რუსეთის ხალხის წარმომადგენლები უთუთო შეიკრიბებიან. აქედან კი თავისთავათ იგულისხმება, თუ რა უფლებით უნდა იქნას აღჭურვილი ხალხის წარმომადგენელთა კრება. ეს კრება აუცილებლათ უნდა გადაიქცეს დამფუძნებელ კრებათ, სხვა გზა მას არ აქვს.

დაკავშირებული და სამხიმარის წერილები.

თელავი. აღექსანდრე წულუკიძის უდროვო გადაცვალეების ამბავმა გამოუთქმელი მწუხარება მოგვაცენა. მისი აღთქმა წმინდაა ყველა ჩვენგანისათვის.

ქართულთა და სომეხთა ახალგაზრდობა.

სოჩი. გულწრფელათ ვგლოვობთ ძვირფასი ამხანაგი აღექსანდრე წულუკიძის დეკარვას.

სოჩელი ამხანაგება.

ცაგერი. ღრმა მწუხარებით ვეგებებით ძვირფასი ამხანაგი საშას დეკარვის ამბავს.

ამხანაგები.

კიდევ ერთი მსხვერპლი! საუკუნოთ დადუმდა საშას მეტყველი ენა. ძველი სენმა ახალ ხანაში მოუხსრა სიცოცხ-

ლე და საბრძოლველი ძალა! ძნელია, როცა ისეთაც მცირე გუნდს უდროვოთ გამოაკლდება მუშაკი! და ღრმით შეწუხებულნი საშა წულუკიძის სიკვდილით ვუერთდებით მის ამხანაგ-მეგობრებ-ნათესავების წუხილს და ძალა მოკუღნი მეტ ვნერგით ვიბრძობებთ...

საშა მოკვდა, შარა მისგან არჩეულ ცხოვრების გზაზე მავალთა რიცხვი ერთი ორათ იმატებს.

ნეტარ იყოს ხსენება შენი, უსამართლობის წინააღმდეგ დაუძინებლო მებრძოლო, სულით ძლიერო საშა!

სარიცხი-მეფეთა ჯგუფი.

ისეთ დროს, როცა ბრძოლის ასპარეზზე მებრძოლთა განსაკუთრებით მეტი რიცხვია საქირო, ჩვენ რაზმს გამოაკლდა ერთი დაუღალავი მოღვაწეთაგანი—აღექსანდრე წულუკიძე. ძვირფასი ამხანაგის უდროო სიკვდილმა მწარე მწუხარების გრძნობა აღძრა ჩვენ გულში. მისი სხეული გაგვმორდა, მარა მასი ნათელი სახელი მუდამ დაუფიწყარი იქნება ჩვენთვის და ყველა იმათთვის, ვანც მის მოღვაწეობას ცნობთ თუ ბევრათ კარგათ იცნობდა. ჩვენ კი, ჩვენი მართი, შენს, ჯერ გაუშვრალ, საფლავის წინაშე სიტყვას ვდებთ, ძვირფასო ამხანაგო, რომ ის მოძღვრება, რომელსაც შენ ემსახურებოდი და ძალ-ღონე შედილი—მუდამ წმიდა იქნება ჩვენთვის და სიკვდილამდე ვიბრძობებთ შენი იდეალის გასახორციელებლათ. იარაღის ზავადის მუშეა.

ქ. თფილისი.

აღექსანდრე წულუკიძის დაკრძალვა.

12 ივნისია, გულ-დათუთქული ხალხი ყოველ წუთად მიეშურება ძვირფასი ცხედრის გამოსამშვიდობებლათ. ნიშნათ თანაგრძნობისა ცაც ბოილუმა, მოსკდა ღრუბლები, ჩამოაბნელა მთლათ არე-მარე ეზო და ქუჩა ხალხით გაიჭედა. ყველის სახე-უხლომ მწუხარება ეხატება, შესრულდა ცხრა საათი და განსვენებულის ცხედარიც გამოასვენეს. ხალხში, რომელიც ერთსა და იმავე გრძნობას შეეპყრა, ჩუმი, რაღაც გულ-შესახარი დრტივია გაისმა, მწარე გულ-საკლავი ქვირინი ამოსკდა ყველას გულიდან. ცაც თათქო თანაურგძიობსო ხალხის მწუხარებას, მეტათ მორღუმა და ისიც სატარლათ მოემზადა. კუბო ცოტა ხნობით დაასვენეს ეზოში, სადაც წაკითხულ იქნა სხვა და სხვა მხარდან გამოგზავნილი მრავალი სამხი-მრის დეპეშები. წაკითხულ იქნა ერთი ამხანაგის წერილი, გამოგზავნილი ციხიდან. ბავშობიდან თან—შეზრდილი, ჭირში და ღზინში განუყრელი, მაგრამ ეზლა თობ კვედელ-შუა გამომწადეული ამხანაგი წერდა თავის საყვარელ მას წერილს, წამეითხველიც და მსვენელიც ქვირინებდენ, როდესაც ეს მოდათ გულის სიღმრადან ამონახეთქი უკანასკნელი საღამი ამხანაგისა; რომელიც პეიციავდა, რომის ერთის წუთიც არ შეჩერდებო იმ გზაზე, როველიც აირჩია მისმა ამხანაგმა, გამხნე-ვებული საშას მავალითათ, ის უკანასკნელ სულის ამოსვლამდე არ უღალატებს თავის რწმენას, იბრძოლებს მედგრათ, გახელეულათ და ზოროტებასთან ბრძოლაში გაატარებს თავის სიცოცხლეს. იქვე რუსულათ წარმოსთქვა სიტყვა ბათუ-ნის წარმომადგენელმაც იმის შემდეგ მუშებმა ცხე-დარი წასვენეს. წინ მწყობრათ დარაზმულ მუშებს 80 მდის წითელ-ლენებანი გვირგვინი მიქონდათ. გვირგვინებზე მრავალი სხვა და სხვა წარწერები იყო, მაგრამ ეს წარწერები თავისი შინაარსით მხოლოდ ერთს გვეუბნებოდა: საშა იყო პროლეტარატის ინტერესების დამცველი; ჩაგრულთა მოპარჩლე, ბოროტების მოწინააღმდეგე თავგანწი-

რული მებრძოლი და შეურაცხველი მტერი ყოველივე უსამართლობისა. დაიძრა თუ არა პროცესია, მოლუშულმა ცამ ერთბაშით დაიგრილა და თან კოკისპირული წვიმა მოჰყვა. წვიმა განუწყვეტლივ ხიზნადა. ბუნებას თითქო უნდა დაემტკიცებია, რომ გათვითცნობიერებულ მშრომელ ხალხს ვერ შეაჩერებს ვერც სიღარიბე, ვერც ცხოვრების უკუღმართობა, ვერც სატანჯელი, ვერც ქვეყანაზე დამყარებული უსამართლობა, ვერც წვიმა და ვერაფერი—ის ძლევს ყოველ გვარ დაბრკოლებას, დაღწეს ბოროტებს, რომელი თვის შებოჰვლია და აუცილებლად მიადწევს თავის მიხანს—ძიხასეობის, თავისუფლებას, მუქთა—ხორცების მოსპობას და შრომის გაბატონებას,—სიკოლიზმს.—საერთო მუშაობის სიყვარულს მხოლოდ კოკის პირული წვიმის წახელი არღვევს. ერთი ვერსის მანძილზე გაქიმული პროცესია, წელა, ზანტათ, დაღვრვილი მიიზღაზნება... ყველა ერთსა და იმავე ფიქრს გაუტაცია: —ვერ შერიგებთან საშას უღრვოთ სეკვიდის, ფიქრობენ მის ხან მოკლე, მაგრამ ნაყოფიერ სიკოცხლზე... ხალხი ერთბაშით შეინძრა, მუშაობა ერთბაშით აღფრთოვანება შეიცვალა, პროცესიის წინა რიგში დროში და ნახვანე გამოფიხილდნენ მუშები: წელში გასწორდნენ და გამხვევე უღებდა დასახვანე თავისუფლების სიმღერა, მარსელიება. მეტათ დიდებული იყო სურათი, რომ კაცმა იმის აღწერა შეიძლოს. არის იმისთანა რამ, რომლის სიღიადის მხოლოდ გრძობა შეიძლება და არა შეგნება და აი სწორეთ ამ ნაირ დიად სურათს წარმოადგენდა ერთათ წყერებილი, ერთი რწმენით, ერთი გრძობით გატაცებული მარსელიებას მომღერალი ხალხი, აი ეს აზრი ამხვევებდა მუშებს და სწორეთ ამის გზა შესცვალეს მუშაობა აღფრთოვანებით. მათ მოაგონდათ საშას სიტყვები, რომ ჩაგრულთათვის სიკვილილი ნეტარება უნდა იყოს ყოველი პატიოსანი კაცისთვის, რომ პროლეტარტის დიდებული მიზანი მოითხოვს თავგანწირულსა და მედგარ ბრძოლას, მოითხოვს მსხვერპლს და სწორეთ ამ ბრძოლის სურვილი აღძრათ მუშებს გულში, მან მოაწმენდია ცრემლები, მან გაუორკვეა ენერგია... ქალაქს ბოლოში, სადაც განსვენებული დასვენეს, გრძობით სავსე სიტყვები წარმოიტქვეს ბათუმის მუშების წარმომადგენელმა და თბილისის სომეხთა მუშების წარმომადგენლებმა. გზა და გზა ხალხი თან და თან ემატებოდა. სოფელ მალაქში პროცესიას ხალხი წითელი დროში და მარსელიებათი შეეგება. წარმომადგენლებმა სიტყვები წარმოიტქვეს, რომელშიაც აღნიშნეს რა საშას მოღვაწეობა, დაფიცეს უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე ემსახურონ იმ დიად საქმეს, რა საქმესაც განსვენებული სანთელსავით შეაღწა. სიტყვებმა საერთო ალტაცება გამოიწვია. სოფელ გუმში და კუხში პატივის ცემით, იმავე ალტაცებით, წითელი დროში და მარსელიებას სიმღერით შეეგება განსვენებულის ცხედარს ხალხი. ყველგან სიტყვები, ყველგან ხალხისაგან თანაგრძობა... აი ხონშიც მისაუყვენს. აქ, ხონის შესავალში, ერთ ეკლესიის მახლობლათ, სადაც დაემზადებიათ სამუდამო ბინა თავგანწირული მებრძოლისათვის, დასვენეს ცხედარი, რომლის წინაშე მრავალი საგულისხმეო სიტყვა წაჰმოითქა. სსეთა შორის, ჩვენი რედაქციის სახელით, ბატონმა კ. ჯაფარიძემ შემდეგი სიტყვა წარმოიტქვა: „ძვირფასო ამხანაგო, ნება მიბოძე, „მოგზაურის“ მონდომილობით უკანასკნელათ გამოგესალმო, უკანასკნელათ ვეამბორო შენ პატიოსან ცხედარს. შენგნით დამოღებული რედაქცია ცხარე ცრემლებსა ღვრის, დატირის თანამშრომელს, სტირის საუკეთესო ამხანაგს, სტირის მუშა ხალხისთვის თვადადებულ მებრძოლს. თავგანწირული ბრძოლა ბოროტებასთან—აი დამახასიათებელი თვისება საშა

წულუკიძისა. ეს ბოროტებასთან ბრძოლა შეადგენდა საშათვის ერთათ ერთ იმედს, ერთათ ერთ მის ბედნიერებას. დაუღალავი მუდმივი შრომა და თავგანწირული ბრძოლით დაიტანჯა საშა, მთლათ დაიკალა ის სისხლისაგან და სწორეთ ამისთვისაც უყვარს ის მადლიერ მუშა ხალხს, ამისთვის უგალობს ის საშას ქებათა-ქებას. მუშა ხალხისთვის თავის განწირვა—აი რაშია სიკოცხლის აზრი!.. ო, ამხანაგო, მამაკო, კარგო! მტერთან ბრძოლაში მთლათ დაიკალე შენ სისხლისაგან, მაგრამ მოვა დრო, როს დათხეული სისხლის წვეთები შენი, მებრძოლო, უცბათ იფეთქებს ჯერ კიდევ ბნელსა ამ ქვეყანაში და მიხვდებიან შენსავით გმირნი, თუ როგორ უნდა სომართლისთვის ბრძოლა, სიკვილი... მოკვდი, ძვირფასო მაგრამ რა ვუყოთ! შეუთხოვარნი. სულით ძლიერნი გიმღერენ ქებას. თავგანწირული შენი აქ ბრძოლა, გმირული ქცევა სამაგალითათ იქნება სხვისთვის და შენებარ მაშაცთ აუძგერებს გულს თავისუფლების და სიმაართლისა მოსაპოვებლათ...“

ს ხ ე ა და ს ხ ე ა ა მ ბ ე მ ი .

—ეკავაზშია სწერია; 15 ივნისს, საღამოს 8 საათზე, რკინის გზის ლიანდაგის მახლობლათ, ნაძალადევის უბანში, ვიღაცამ ფინურა დანიო მოკლა რკინის გზის მთავარ-სახელმწიფოს მის საფარს ამქრის ბრიგადირი ივანე როკი. მკვლელობა მოხდა იმ დროს, როცა აღნიშნული როკი პატრიოტული კრებიდან შინ ბრუნდებოდა. მკვლეელი გაქრა.

— იმვე 15 ივნისს სტრელკოვის ქუჩაზე დაიდრავის სახლში, რევოლვერით მოკლეს პატრიოტულ მუშათა პარტის დეპუტატი, რკინის გზის მთავარ სახელმწიფოს სამკედლო ამქრის მეფეზე ნიკოლოზ სეჩინოვი. მკვლელობა ასე მოხდა: პატრიოტული კრების შედეგ, რომელიც იმავე საღამოს მისიონერთა ეკლესიის ვალავანში მოხდა, სეჩინოვი შინ დაბრუნებულა. მისთან მეზობელი ქალი მისულა სალაპარაკოთ და აი ამ მუსიფის დროს, სეჩინოვს ორი ტყვია მოხვედრია და უსულოთ დაეცურულა. მკვლელს ეძებენ.

— ოთხშაბათს 15 ივნისს, კუკის სამისიონერო ეკლესიის ვალავანში პატრიოტული კრება შესდგა. კრებას რკინის გზის სახელმწიფოს მუშების ნაწილიც დაესწრო. პატრიოტული კრება საღამოს შვიდ საათზე გათავდა და ხალხიც დაშალა.

— 15 ივნისს სამოსამართლო პალატამ განიხილა საქმე ტფილისის მცხოვრებთა შუსტოვისა, გოჯისი, მალრძისა და რაჟსალისა, რომელთაც მთავრობის საწინააღმდეგო პროკლამაციებისა და ბროშურების გავრცელება ბრალდებოდათ. შუსტოვს ამას გარდა ისიც ბრალდებოდა, რომ იგი ეკუთვნოდა სოციალ დემოკრატიულ პარტიას და ამ ორგანიზაციასთან ერთათ მთავრობის საწინააღმდეგო საქმეებში იღებდა მონაწილეობას, საქმე ხალხის დაუსწრებლათ გაიარა. შუსტოვის იცავდა ნავ. ვეტილი ბ.ნი ივ. ზურაბიშვილი, გოჯის ტ. იონესიანი, ხოლო მალრძეს და რაჟსალს თავ. ი. ბარათაშვილი. მალრძე საპრობილემში ჯიომია გამო ქლექათ ჩაყარნილა და რადგან ვერ გამოცხადდა, იმის შესახებ საქმე ვაიდიო. პალატამ დამნაშავეთ იცნო შუსტოვი და გოჯა. პრველს გადაუწყვიტა ერთის წლით, ხოლო მეორეს 8 თვით საპრობილემში დაპატიმრება. პალატამ რაჟსალი გაამართლა.

— რადგანაც ამ ბოლო ხანებში ქ. თფილისში პოლიციელების სიკვილიმა შეამჩნევად იმატა, გუბერნატორმა გო-

როლოვებს ყარაულათ ჯარის კაცები მიუჩინა. გარდა ამისა ლამ-ლამობით ქუჩებში რაზმები დადიან.

— ფუნჯულერის მოსამსახურეთა გაფიცვა ჯერაც არ გათავებულა, რადგანაც მოსამსახურეთა მოთხოვნები დაუკმაყოფილებელია.

— პეტერბურგიდან დებეშით იუწყებიან: გამოქვეყნებულია უმაღლესი ბრძანება უმართებულეს სენატისადმი: „საქიროთ დაინახეთ გავაღიეროთ ჩვენი ლაშქარი შორეულს აღმოსავლეთში და ამიტომ ვებრძანებთ ჩვენს სამხედრო მინისტრს, ახლავე მოახდინოს შესაფერი განკარგულებანი და, მეომარ ჯარების დანაკლისის შესავსებლათ, სიომარ ფებზე დააყენოს სათადარიგო ჯარისკაცი პეტერბურგისა, მოსკოვისა, კიევისა, ვარშავისა და ვილნოს სამხედრო ოლქებიდან. ცხენების მობილიზაცია გამოცხადდეს ვილნოსა, კიევისა და ვარშავის სამხედრო ოლქებში“.

— დაბა ხონში ერთი ექიმისათვის მეეტრეებს ბოიკოტი გამოუცხადებიათ. მიზეზები ესა ყოფილა: ექიმი ეტლს ერთ საათს თავის საბლთან აცილებდა და თითონ მწვევარ მეძებრებზე ლაპარაკობდა. ასევე იქცეოდა ავადმყოფისს, როცა თავის საქმეს მორჩებოდა. ექიმს ყოლია დანიშნული ორი საუკეთესო ეტლი და თუ არ იმაში, სხვა ეტლებში იშვიათად ჯდებოდა. ხშირათ უნახავთ ავათმყოფის პატრონი როგორ დარბოდა ქუჩებში რალაც ქალღლით ხელში; (რომელზედაც იმ ორი მეეტრის გვარი ეწერა) და ეტლს ეძებდა. მეეტრეები თხოულობენ ხსენებულმა ექიმმა ეს ჩვეულებები მოიშალოს.

და ბ ბ — ს ო ტ ლ ი ს ა მ ბ ე ბ ი.

ჭიათურა. წინა წწარაში ვწერდი: („მოგზაური“ № 13.) გათვარენი ბაზრის ვაჭრების ნაჭრები და ვერ-ჯერობით მოათხოვეს კვარა—უქმე დღეებში სავაჭრო—სახელმწიფოს დახურვა გარდა სამოკატინოსა, ფურნებისა და მებუტკეებისა, რომელიც დაქმე-ყოფილებულ აქნა მეთქი“.

წასულ კვარაში ხელახლა გათვარენი ჭიათურის ნაჭარ-ქარგალ-შეკრდები და წარუდგინეს თავიანთ ადებს შემდეგა მოთხოვნილებანი:

- 1) დაწესდეს ათი სათის სამუშაო დღე, დიდის 7 საათადგან საღამოს 7 საათამდე.
- 2) მოქალაქის ეველას დღევანდელ ვამაგირზედ 40%.
- 3) მიეტყოს ეველას რეიანი ბინა, ახანო თვეში ერთხელ, ექიმობა, შეკრდების ტან-ფეხი და სარკლები.
- 4) მიღება ან დათხოვან ნაჭრების, შეკრდებისა და ქარგლების უნდა ხდებოდეს იმათთან შეთანხმებით.
- 5) „სახეინისაგან“ დათხოვნილ ნაჭრს და შეკრდს მიეტყოს საში თვის ვამაგირი; ვინც თავის ნებით წავს ერთი თავის.
- 6) გაუქმებულ იქნას 20 გირვანქასზედ მეტი ტვარის ვადატან-გადმოტანს შეკრდების ხელით.
- 7) დაეღოს საქონელს ვადატვრალი ფესები და დაწესდეს საქონლის შეუკრებულათ გაყიდვა.
- 8) შეკრდის შეკრდობის ვადა 2—3 წლამდე; მათგან, ვინც იყო გარეგნული 4—5 წლით, თუ აქვს გათავებულთ 3 წლიწინა დაქონის ვამაგირი;
- 9) მიეტყოს წელწინაში ერთი თავის თავისუფლება; (ახანს ნათქვამი ეს ერთი თვე საქმე დღეებში აქნება გამოთხოვნილ თუ უქმეებზე თავისუფლება; შავს საშობოდან ნახალისი ღაუქვადის და მისანხები);
- 10) მოისწავს საშეკრდო დღედა; (მეეტრეებს სარკლები)

11) ზრდილობიანი მიზეზობა სახეინისაგან.

12) მოისწავს საქონლის დუქნის წინ გამოტანა და შეადგე-ლის დაძახება.

13) მიეტყოს ნაჭრს და ქარგალს საჭმელის ფასათ 30 კან. და შეკრდს 25 კან.

14) აკრძალოს 16 წლამდე შეკრდის მიღება.

15) ავათყოფიანის დროს სახეინის ხარჯი და ვამაგირი ერთ თვეს, ხოლო ადგილი არ დაეკრავოს 6 თვეს.

გათვარენი გავრცელდა ერთ კვარას, შემდეგ-ი მთელი მოთხოვნილება დაეკმაყოფილეს და სულ ხელი მოსწერეს სახეინებში, იმ დღეობებში რომ ვისაც 10—20 მანეთამდე აქვს თვეში, მას მიუძღება 30% ვისაც 20 მან. მეტი.—20%.

ახე წლიურათ ვისაც 200 მან. მეტი ქონდა 20% ვისაც ნაკლები 30% ამ რავათ შეიკრდეს „სახეინები რა ნაჭარ-ქარგალ-შეკრდები, მაგრამ არ შემიძლია სამუხარათ არ აღვინიშნო, რომ ზოგიერთი მათგანი თავისუფალ დროს ღლითობას, და უბრალო დასვდისდრობას ახდამიერს.

სასურველია, რომ ამხანაგებმა თვითონ გაასწორონ ასეთი პირობი, და რამდენადაც შესძლებულია მოსაშვეიანონ ცუდი, ხნობრავათ დაშაქვითებული ჩვეულებანი. კარგი იქნება აგრეთვე მოეწყვიტოს სასწამივ განახლებას „განსვენებულთ“ საკვარათ სო-ლას, რადგან ამდენ ნაყოფს ის სხვა დროს ვერ მოატანდა, როგორც ესა.

ლადო გუბელი.

—
აბაშა (სამეგრელო). აღმინისტრაციის რეპრესიული ზომებით გამოწვეული რეპრესიის შემდეგ სამეგრელოში გულხეთა მოძრაობა ასევე ჩვეულებრივ კალაპოტში ჩადგა. ერთი თვის განმავლობაში სამეგრელოს ყოველ კუთხეში მოისმინდა გულმუხარავი ოხვრის უდანაშაულო დატყობილების გულდაწყვეტილ ცლად-შეივებისა. საერთო მუშათა მოძრაობით აღფრთოვანებული და ერთობის ძალით გატაცებული ხალხი ხუთი თვის განმავლობაში ახდენდა სისტემატურად კრებებს და მრავალ რიცხოვან 5000—6000 დემონსტრატულ მიტინგებს (6 აპრილს აბაშის რაიონში და 18 აპრილს სენაკის რაიონში) და წითელ დროშას ქვეშ მშვიდობიანათ იშლებოდნენ. ეველას აგრებდა დღევანდელი ზოლიტაკური და სოზოგადობრავი წეს-წყობილების უვარვისობას და ეველას უერთდებოდნენ სოციალ-დემოკრატულ მუშათა პარტიას. დღეს აქედან გულ-გაცნობამ საკმაო შეიგნო ომის მნიშვნელობა და ეველას განსმის ომის შეტრების მოთხოვნალების და დაუყოვნებლად დამოუხმებელი კრების მოწვევის ხმა. გულის ფანცქალით მოკლავან ხალხის წარმომადგენელთა მოწვევის დროს და ამ მოვლდანიში განაგრძობენ მზადებას. ეველას, სადაც კი ხალხი აკრებდა, ეველას თავისუფლება-ზე დახარავა. ეოველი საქმე აქ ამხანაგურათ ირჩევს და ზოლიტაკურ-საპარტიოლს მთელი სამეგრელო ჩამოშორდა. სოლეოი ეველას დახურული და გაუფრეულია, როგორც შეკრდები ისე მასწავლებლებიც მოწვევები ძლიერ გაკვირებულია, რომ ქალაქებიდან ზოგიერთი ეგზ-მის დატყობილი ჩამოდიან. ავასკობა, ქურდობა, ღლითობა, კარტის თამაში და სხვა დამამცირებელი ხელობა შესამჩნევათ შემცირდა. ამხანაგურათ ზომებით ერთი შეორეს ასწორებენ. აპრილის პირველ რიცხვებში სამეგრელოში დაეჭირეს 70 კაცამდე, რომლებსაც ციხეში ეოდიანს დროს, მათი შეზოპულ-ამხანაგებმა დაუთქეს ეანება, რას გამო ხალხი ძლიერ დაიუტებულა ერთი შეორის დახმარებაში გეტირების დროს. ნამეტნაკის განკარგულებით ეველას ეს 70 კაცი განათავისუფლებულია და რადესაც დამუშავებულია ყანები დახვდით, მათ სინარულს და ემეოფილებას სახლგარე არ ქონდა. ერთი სიტყვით ხალხის განათავრება სწრაფი ნაბიჯით მიდის წინ, მას ვერავითარი ძალა ვერ შეუკრდებს ვინადაც ის ცხოვრების სიღრმე-დანა აღმოცენებულია. განმანათავისუფლებულია მოძრაობა თან და თან მაგრდებს და ძლიერდება.

ლეჩხუმი. დღეს თათქმის ეკლესიასთვის ცხდია და გასაკუბი ის გათხვება, რომელიც დღემდის უმრავლესობისათვის გაუგებარ იყო. ესეა ეკლამ დარწმუნებით იცან, რომ დღემდის არსებულ წეს-წესობებში ცხოვრება ეოვლად შეუძლებელი და აუტანელი შეიქნა. დიდი და ზატარა ზარ ახდითა ჯიარებს ძველ წესების მოძღვრებას და დამტყურობას... ეკლამ ტომის და წოდების ხალხი გაძახის, აუტანელათ სავარაო რეფორმების შემოღებათ. დღეს ხალხს წინანდლათ აღარ აძინებს. შატრანები და თათვის „პროკლადები“ იგი მხათაა მსხვერპლათ დადეს არსებობა, მსალათ გულის წაღილს მახწიანს. დღევანდელი ხალხის მღვდვარება, აკრეთ წოდებული „მუშათა მოძრაობა“, ტრენდის ადგილთ მოქლო მოქლო რუსეთის, ფრუბი შეისხა და სსსრკის სისწრაფით მიაქსებს მთელ რუსეთის სხვა და სვა ერებს ზრტყრისასკენ. ბერ სთოვებს და დაბემს დღეს სულ სხვა, ახლა ელოფი ადევს; ესეა თათქმის ეკლამ მოქალაქობრივ გზას ადგია და უფრო სიმართლანათ მოწოდებლ ცხოვრებისაკენ მიეწრაფიან. მას შემდეგ, რადღესც თათქმის ეკლამ გუთხის გლეხობას ამოძრავდა და ეკლამ თათვის საზოგადო მოთხოვნებებში წამოაქვან ლეჩხუმელი გლეხებიც არ ჩამორჩენ ამ განვითარების გზას. იმთად წამოაქვან თათვანთა მოთხოვნებებში. ლეჩხუმში, როგორც საზოგადოთ ეკლავან, მუშა ხალხი ეკლავით შევიწროებულათ. თუ გურიაში ან სადმე სხვა ადგილებში სსსრკის მიწები იშოვება მსალათ შემავარცხლებელ და სულ მოუხმელ ზირობით, ლეჩხუმში სსსრკის მიწაც აღარ არის; რადგანც ლეჩხუმში მთა კორიანი ადგილია თუმცა ცხენის წულის ზირობა და ცაკრის ქვევით, არის დანტული ჭალები, რომლებიც უმეტეს ნაწილათ შეადგენენ მიწისუფლათ კუთვნილებას; მაგრამ ეს ჭალები ხომ ეკლავს არ ეოვთა, რის გამოც უმეტესი ნაწილი გლეხობის ბძულებიან ხშირათ წაკატის (წარაქვი) სსსრკელებით დათესოს. მთის წვეთებზედ ზური ან სიმინდი. აქ მაკალითათ ხშირათ არის ასეთა შემთხვევები: გლეხმა დათესა ზურა ან სიმინდი, რომელიც მიწისა და კარგი ზირობ აქვს; მაგრამ აკერ მოვიდა წვიმა და გლეხის ნაკრებ-ნატრანჯი თვალს დახმამბებში მოსწო და დაეუბა. რა უნდა ქნას გლეხმა? მას მრავალი წერილი სარჩენი აუგს, მასვე აწუხებს სხელმწიფოთ კადსახალი, ბატონის ნდელი, მღვდლის დრამის ფული, სთვლის სსსრკის და ადმინისტრაციისათვის ცხენების შესახვა, გზების გაკუება და ვინ ჩამოთვლის კადვე რამდენი მოვალეობა. ამას მიუმატეთ კადვე ის გარემოება, თუ რა ნირობა ხელ შეკრულია გლეხი ბატონისაგან, სდაც ძველი ბატონ-უმური დამოკიდულება ჟერ თათქმის სრულად ხელ-შეუხებელია და მასინ სრული წარმოდგენა გექმება ლეჩხუმელ გლეხების მდგომარეობაზე. კუთათ-კრით ხელ სურელი და ბზარზედ გამოსატრანი გლეხს აქვს ღვინო, ხილი და შინაური ფრინველები, მაგრამ მისი ბზარზე გატანს მას არ შეუძლია, რადგანც ის მოკლებულია უმთავრეს გზას. გზები აქ ისეთია, რომ ეოვლად შეუძლებელია, უმეტესათ ზამთარში, ცხენით ან ურმით ადამიანმა გაიაროს, რადგანც არ იცის, ტლახი, მეწერი და ზვა-ვი სად ჩანტყავს მას.

შესადლებელია მეთხველმა იკითხოს: თუ ლეჩხუმელი ასე დაბეჩავებულია და მოკლებული ეოვლ ფიზიკურ და გონებრივ სარდალს, სად არის ამ დროს ინტელიგენტები! მაგრამ ნურას უკანრავათ მეთხველო, თქვენი ღამაზი თვლებით ცოტა ხნით იკრიან მე 15 წლ-ს კადანულებთ თვალი და თქვენი ეოვლისფრის გაიკებთ. გაიკებთ, რომ წინ მსვლელობის საქმი მუცელზე უოთილა დამოკიდებული. ინტელიგენტები გაძახიან თათვანთ კაბინეტებში: ჩვენ ეოვლისფრით ემოფიფი ვართ, ვერასფერ მოძრაობაში მონაწილეობას ვერ მზიადებთ, გვეშინია, ვა თუ რამე წამოგვედღეს და ვინმესკან საუვედრო შეგვხდეს. მამ ვინდა გაუწევს მუშა ხალხს მამობას? რასავარდელია უფრო განვითარებულმა პირებმა უნდა იკისროს ეს მოვალეობა, რადგანც გლეხობას დაბეჩავებულია, მ-

გრამ ნუ შეგვხმოს ტირმა, მეთხველო, იკინი მეგობრობის და ერთმანეთის სული-ხელ ჩაკიდების მკავრათ ეოვლ დრჩის ძიებას ხმარებენ. რამ ჩაკრინ განვითარებულ განსკენ გლეხთა მისწრაფების სურვილები. როგორც მეთხველებმა უკვე იცან თ. კარდახანკემა მოჭველ გლეხთა მოძრაობაში მონაწილეობას მდებარათვის თ. შამშე გელოფანი. მის დასთვლავებს დიდ ძალი ხალხი დაესწრო. ასთან გელოფანმა (მამამ კარდახანკელებულიმ) მრავალი წერილები მიადო შვილის მეგობრებისაკენ.

ასეთათ დღეს დღეობით გონებით უკან ჩამორჩენილი ლეჩხუმელი გლეხთა მდგომარეობა... შვაი დამის ბურუსშია გასეული დღეს მისი ეოთა-ცხისრება. მაგრამ ცოტ-ცოტობით აკერ მოდის გონს, შეიკეთო რომ ის არის ზატრინი თათვის თათვის და აზვან სხვა. დარწმუნდა რომ მალე სხვა ქარმა უნდა შემობეროს და იმანც შეისხა ფრუბი...

გიორგი ციხისუბნელი.

ნობირი და წყემი (სამკერელი). 29 მასის ამ სთოვლეუბის მცხოვრების შეიკრებენ ორ აჯავს 3,000 კაცი და ქალი-იმიკლეკს რა დღევანდელ ჭირ-გარამზე, აწინ-დაწინეს რა დღევანდელი ცხოვრების კითხვები, მოთხოვეს ის, რასაც მთელი რუსეთის მიწობელი ხალხი თხოულათ.

- 1.—**თავისუფლება** სუტევის, კრების, ბეჭვადის, სინდისის, კათედის და კავშირების;
 - 2.—**მოქალაქობრივი თანასწორობა**; (სრული გაუქმება წოდებრივი და სქესობრივი უთანასწორობისა);
 - 3.—**ხელ-შეუხებლობა** ბინის, ზიროვნების და წერილებისა;
 - 4.—**მოწვევა დამფუძნებელი კრებისა, საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და საიდუმლო კენჭის ერთი**;
 - 5.—**ხაზინებისთვის მათი ნაკვრა მიწის შესარჩუნება**;
 - 6.—**დროებით ვადლებულთა განთავისუფლება**. კადხიდო ფულის დაბმრუნება, რომლითაც დაწესდება სთვლად „ფონდი“ საზოგადოების სავარტებისთვის (სკოლების, სავადმუოფოების, სამეთხველოების, თეატრების და სხვათა ასაკებთ);
 - 7.—**ამვე დანიშნულებისთვის მდაზიან ფულის დაბრუნება**;
 - 8.—**სახელმწიფო და სკეკუსთო მამულების დარიგება უქონლობისთვის**;
 - 9.—**სრული ადგილობრივი თვითმართველობა**;
 - 10.—**ნათვც მსაჯულთა შემოღება და მათი მატრიალური ტარანტა**;
 - 11.—**ეკლესიის სხელმწიფისგან გაშორება**;
 - 12.—**სწავლა საყოველთაო და სავადმუოფლო**. ენის თავისუფლება. სწავლის ახალი მეთოდის შემოღება;
 - 13.—**სასანზორტო მისტების გაუქმება**;
 - 14.—**მუდმივ ჯარის მოსწობა და მილიციის შემოღება**;
 - 15.—**მოსწობა დღევანდელი ზარდაზირი და არა ზარდაზირი კადანადების და შემოღება შემოსავლის დაკვარი კადანადების (500 მან. ნაკლებ შემოსავლის არ კადხიდეს კადანადი)**;
 - 16.—**ბეებრი და დასახარებელი ბუშებისთვის ზენისა და სხვა სახელმწიფოსაკენ**;
- ამასთან განსწენეს რა შორეულ ადმოსავლეთის უახრო ხისხლის დვრა, უდანიშნულად ადამიანთა სისხლის ნიაღვარი, რომელიც იღვრება რუსეთის ხალხის სახელით და აუარებელ სიმდიდრის გაფანტვა, მოთხოვეს იმის შესერება.
- აკრთვე საღამო უძღვნეს ეკლავ ერებს.
- ასეთათ აქეთ ხალხის სულიერი მდგომარეობა და ასეთათ მისი წმინდა მისწრაფება. ამასთან მხად არიან ეკლამი ამოუდგენ და-ნარჩენ რუს-კავკასიელ დაზარულ ამსანკებს განურჩევად ეოფებისა და სარწმუნოებისა და უკანასკნელი სისხლის წვეთი შეაღიან მტრის განადგურებას.

მკრამ სსნამდის ამ დიად ცუდილებას მოახდენდენ, მოათხო-
ვენ და სისრულეშიად ვაღიყენეს შეიძლება:

1.—დროებით ვაღიყენებთ არ მისცენ უხოს ფული და
ხიხენება დაუქვან ბაჟი;

2.—მეშამულებს შეუძირონ მიწის დაღა;

3.—მღვდელს მკესნის დრამის ფული და შეუშოკლდეს სხვა
გადსახსადება სამღვდელთა სამსახურის დროს;

4.—არ იხადონ მადახის ფული, რადგანც შარშანდელმა
შაკალითმა დაუმტკიცა მათ, რომ ის ფულები ზირდაზირ იკარგება
არსოდეს არ უბრუნდება მათ.

5.—მოსწონ ვაგელოვებ კავშირი მთავრბასთან და დასრონ
ამხანკურთა სსსმართლო;

6.—მოსწონ ქორწილი და ტირილი ძველი წესით;

ხალხის თვით მართველობამ აქეთ ძალაანი დადი ნაყოფი
მოიტანს. ისეთი საქმეები მთავრებს სმართლათ სისრულეში
რომელნიც ზაღატის კარვისაგ ე ნახვიდენ. დამბა, რომელიც მთავ-
რობას აჩკარიშით 6—8 ათასი მანეთი უნდა დაჰყვარეოთ ორ
დღეში გააკეთოს.

ამისთანა შაკალითებმა სსწინლათ გამოაფინებდა ხალხი და
მისი მტრებიც სსკანებულში ჩაჯდო. აქაური თავად-ახანურები
(რასაკვირველია უმრავლესობა და არა უკლებს) სხვა და სხვა სსხიხ-
დარ ზომებს სსმართლს რომ რამენაირათ დასცენ ხალხი. შაკალით
ბეჭდი გუქეს, მკრამ სსუბედურათ ესლად დრო და ადგილი ნებას
არ გუქავდეს თავის დროზე კი უკვდავერთ აქნება.

არ იქნება მეტი ვაძინათ მკათხველ სსხოვადობებს, რომ ის
კანცლარები რაც დაიწვა აქეთ, (4—5-შდე); უკვლად დაბრალდა
მამსახრისებს. სოჭუნას სსხოვადობებს მამსახრისათა მურხა დაე-
ლია ზირდაზირ მისცა ქრალბაზე ხალხმა მახრის უფროსს, და მ-
შინვე გასკვია ის.

ამ ნაირათ სხუდით დატეხული მრავალ-ტანჯული ხალხი ამა-
დღდა და იმედით ბოლომდე გასცნას.

აბა.

რუსეთის ქრონიკა

— 14 ივნისს მოსკოვი უმაღლესი ბრძანებისამებრ ომში
გასაგზავნათ გაუწვეულ იქნა სათადაროგო ჯარის კაცები.
ახლათ გაწვეულ ჯარი 20 დღეში უნდა შესრულდეს. დღე-
ში 1500 კაცი უნდა გამოცხადდეს. ასე რომ სულ 30000
კაცს გაისტურებენ ბრძოლის ველზე. გაწვეულები დაუყო-
ნებლივ პოლიციის ნაწილებში გაიგზავნებიან არეულობის
ასაცდენათ.

— ოდესამი მუშათა გაფიცვა დაიწყო. გაფიცულები
ჯგუფ-ჯგუფათ დადიან ქალაქის ქუჩებზე და მალაზიების და-
ხურვას და მუშაობის შეწყვეტას მოითხოვენ, გაფიცვა თან
და თან იზრდება. პოლიციელებს გაფიცულები ქვეს ესვრი-
ან. ქუჩებში კაზაკები, მცხოვრებლები ძალიან აღელვე-
ბული არიან. ქალაქს ყველგან გაძლიერებული პოლიციის
პატრულები იცავენ. განსაკუთრებით აღელვებულია ქალაქის
განაპირა ადგილები და ის უბნები, საცა ქარხანა-ზავოდებია.
რამოდენიმეჯერ შეტაკება მოხდა მუშებსა და პოლიცია-კა-
ზაკებს შორის. გრაღონაჩანნიკი აცხადებს, ვინაიდან ხალხმა
პოლიციას და ჯარს ქვები დაუშინა, უკანასკნელთ თოფი
ესროლეს აჯანყებულთა. რამოდენიმე კაცი მოუკლავთ, და-
ქრილები მეტია.

— ისეთი კუნჭული არ მოიპოვება რუსეთის სახელმწი-
ფოში, სადაც დღევანდელ მოძრაობას ფეხი არ მოეკიდებოდას
და ამა თუ იმ სახით არ ეჩინოს თავი. მარა ყველაზე უფრო

მოუსვენარი და მედგარი მხარე რუსეთისა პოლონეთია. აქ
დღე არ გაივლის ისე, რომ რამოდენიმე პოლიციელი და სხვა
ვინმე ხალხისათვის საძულელი მოხელე წუთისათვის არ გა-
მოსალმონ. ვერაფრითარმა მთავრობის სასტიკმა ზომებმა ოდნა-
ვაც ვერ შეაჩერეს პოლონეთის მედგარი მოძრაობა. პირიქით,
რაც უფრო სასტიკათ ეყარობიან აქაურებს, მით უფრო სას-
ტიკს და თავდავიწყებულ წინააღმდეგობას იწვევს ასეთი მოპ.
კრობა. აქ რამოდენიმე დამნაშავეს სიკვდილით დასჯაც კი
გადაუწყვიტეს პოლიციელის მოკვლის განზრახვისათვის, მარა
სიკვდილიმაც ვერ შეაშინა აღელვებული ხალხი და ამ ბოლო
დროს არეულობამ მეტათ გამწვავებული ხასიათი მიიღო.
ქ. ვარშავაში, რომელიც უმთავრესი ცენტრია მღვდლარებისა
და სხვა დიდ ქალაქებში განუწყვეტელი დემონსტრაციები
ხდება. ძალიან განზირდა ხალხსა და პოლიცია — ჯარს შორის
შეტაკებები და სისხლის ღერა განსაკუთრებით ვარშავაში,
სადაც ამ დღეებში ბარიკადების გაყენება სცადეს.

— ქალაქ ნიკოლაევში 14 ივნისიდან გაიფიცენ ყველა
დიდი ზავოდის მუშები. გაფიცვა აგრეთვე სახანო აღმი-
რალტისტოში.

— ქ. ნოვგოროდში მუშაობა შეწყვიტეს რკინის გზი-
სახელმწიფოს მუშებმა, რომელნიც მოითხოვენ ქირის მო-
მატებას, ზდილობიანათ შობრყობას და პირ და პირი უფრო
ის დანიშნას. რკინის გზის მმართველმა განკარგულება გაგ-
ზინა, რათა დაითხოვონ გაფიცული მუშები და დროებით
შეაყენონ მუშაობა. ქალაქში არავითარი არეულობა არ
არის.

— ქ. ბელოსტოკში მოკლეს ფაბრიკანტი მარცინო.

— ფინლიანდიაში ქ. ვიბორგის სასამართლომ ორი წლის
ციხე მიუსაჯა რინიკის, რომელმაც ვიბორგის გუბერნატორი
მისაოვლოვი ორ ადგილას დასჭრა ტყუილთ. ასეთი მცირე სას-
ჯელი იმითმე გადაუწყვიტეს რინიკის, რომ უკანასკნელს
გუბერნატორის მოკლა პირადი ინტერესებისათვის არ გადა-
უწყვეტია; რინიკი დარწმუნებული იყო, რომ გუბერნატორი
მისაოვლოვი ხალხისათვის მანვე პირი იყო და მისი აზრით
კიდევ ბევრ ზიანს მოუტანდა საზოგადოებას. პოლონეთში
კი ორ ახალგაზრდა კაცს, რომელითაც პოლიციელების
(ერთს პოლიცმესტრის თანაშემწის, მეორეს ბოქაულის თა-
ნაშემწის). მოკვლის განზრახვა ბრალდებულათ — სასამართ-
ლომ ჩამორჩობა გადაუწყვიტა.

— პეტრე-პავლეს ციხის მახლობლათ (პეტერბურგში)
აშენებენ ახალ აკლდამას რუსეთის სამეფო საგვარეულოს-
თვის. აკლდამის ასაშენებლათ ერთი მილიონი მანათია გა-
დადებული.

— ქ. ლომში და ახლა-მახლო უბნებებში გაძლიერებული
დაცვის წესები გამოაცხადეს.

— პეტრეკოვისა და სერდობსკის მხარებში (პოლონეთ-
ში) გლეხთა მოძრაობა დაწყებულია.

— მოსკოვის ქალაქის თავს წინადადება მოსვლია კერძო
კაცისაგან, რომ საჭიროა მთელს რუსეთში რვაას მილიონ
მანეთზე ხელის მოწერა გაიმართოს და ამ შეგროვილი ფუ-
ლით სამხედრო ფლოტი აშენდეს რუსეთში წარმომადგენლო-
ბითი მთავრობის შემოღების სასოგრაათა.

— 12 ივნისს ქ. კოვნოში რამდენიმე ათას კაცს დე-
მონსტრაცია პოუბდენია.

— 13 ივნისს საღამოს ათ საათზე ჩენსტოხოვის პოლი-
ციის სამმართველოს წინ ბობმა გადაადდეს. პოლიციმის-

ტერი მსუბუქათ დაქრილია. აფეთქებისაგან 100 საყენი მინ-
დილზე სახლებში შუშები ჩაიღწეა.

— სლავიანსკიდან იუწყებიან, რომ გოლანდის საზო-
გადოების სამარხე მალაროვში ყველგან გაიფიციენ მუშები.

— ივანოვო-ვოზნესენკოში მუშების ამოტყუების შემდეგ
ცხოვრება სულ გამოიკვალა: მცხოვრებნი გარბინ, ვინც
დარჩა, სახლში ჩაიკეა და გარეთ იშვითათ გამო-
დის. ყოველ-ლდე აუარებელ ხალხს აპატიმრებენ. პოლი-
ციელები ისე დაშინდენ, რომ შოელ ჯგუფებით გადიან
სამსახურადან. მუშები ყოველ ღდე რამდენსავე პოლიციელს
კლავენ. გაფიცულია 50 ათასზე მეტი მუშა. ცხოვრება ძა-
ლიან გაუქირდათ, მაგრამ იმის შემდეგ, რაც მრავალი ამხანაგი
დაუხორცეს, მუშაობის დაწყებაზე ლაპარაკი არ უნდათ. ვაქ-
რობა შედგა, ცხოვრება მოდუნდა. (რ. ვ.)

— ვილნოში, 15 ივნისს ვილაც უქნობმა ბოროტ მომ-
ქმედმა მოკლა გოროლოვოი, მეორემ დაჭრა მეორე გორო-
ლოვოი. დაქრილია აგრეთვე ერთი გამვლელთაგანი. ერთი
ბოროტმომქმედი შეიპყრეს. სხვებს დაქმებენ.

— ქ. ნიკოლაევში, 15 ივნისს, სოპორუს ქუჩაზე ასა-
ფეოქი ყუმბარა ესროლეს პოლიციეისტერ ივანოვს, რომელ-
საც კახაკები ახლდენ. დაშავდა 4 კაცი. ყუმბარა ისროლა
მუშა საფონოვმა, რომელიც შეიპყრეს.

— ვიანოვიში 16 ივნისს გაიფიციენ მქსოველები, რიცხვა
700 კაცი. გაფიცულები საშუაო ქირის მომატებას მოითხო-
ვენ.

— ამავე დღეს პეტერბურგში გავანის ქუჩაზე მოკლეს
სპოლიციო უზნის ზედამხედველი კოვოლინი.

— გაზეთ „რუსსკოე სლოვოს“ „მანე მიმართულები-
თვის“ ბირველი გაფრთხილება გამოუტყდა და ცალკე ნომ-
რების გაყიდვა აუარდალეს. ასეთი განკარგულება მთავრობის
მხრით გამოიწვია შემდეგმა წერილებმა: „კავშირთა კავშირი“
და „დამშვიდება და ცემა-ტყება“. ეს წერილები დაბეჭდილი
იყო გაზეთის 128, 150, 153 ნომრებში.

— 16 ივნისს მუშათა გაფიცვები დაიწყო სოსნოვიცში
და დომბროვოში.

შინაური მიმოხილვა

იყო დრო, როცა ჩვენში სათავად-აზნაურო საქმეები იქ-
ცვედენ საზოგადოებ ს და პრესის უშთავრეს ყურადღებას,
როცა სათავად-აზნაურო ბანკები და სკოლები მთელი ქარ-
თველი ხალხის საქმეთ იყო გამოცხადებული. ეს დრო სამუ-
დამოთ გაქრა. მართალია ძველ ტრადიციას ასე ადვილათ ვერ
გამოეთხოვებთ საზოგადოება, მართალია ჩვენი ქურნალ-გაზე-
თების ერთი ნაწილი („ივერია“, „ცნობის ფურცელი“) კიდევ
შორიდან ეალერსება თავად-აზნაუროთა საქმეებს, მაგრამ თა-
ვად-აზნაურების ინტერესებს მთელი ქართველი ხალხს ინტე-
რესებათ ვეღარ სახავენ, როგორც ეს მის ეამსა შინა იყო. მარ-
თალია ისიც, რომ სათავად-აზნაურო ბანკები (ვანსაკუთრებით
თბილისის) უღესაც საქმარის და მეტათ საინტერესო მასალას
იძლევა ზოგიერთ ოღესმე ქებულ საზოგადო მოღვაწეთა და-
სახსიათებლათ, მაგრამ ეს დღეს საინტერესო აღარ არის სა-
ზოგადოებისათვის. რასაკვირველია, ეს იმას როდი ნიშნავს,
რომ ჩვენ ხა არ ამოვიღოთ იქ, სადაც თავად აზნაუროთა ინ-
ტერესება მთელი თავისი სიმწვავეთა სხვა წოდების ინტერესებს
ეჯახებთან, როცა თავად-აზნაუროთა მოქმედება იმათ მიერ გა-
ჩინაგებულ გლეხობას აოხრებას და განადგურებას უქადის.

ასეთი არის, მაგ, თავად-აზნაუროთა «შვი რაზმის», ანუ რო-
გორც მას უწოდებენ «დრუჟინის» დაარსება გორის მაზრაში,
რის შესახებ ჩვენ გაზეთში რამდენიმე წერილი იყო დაბეჭდი-
ლი ერთ იმათგანში, სხვათა შორის, ნათქვამი იყო, რომ
ხსენებული «დრუჟინის» კომიტეტის წევრებათ ირიცხებიან
ალ. ყიფშიძე და ნ. ცხვედაძე. ბ-ნ ალ. ყიფშიძის ფიზიონო-
მია და მისი ამ საქმეში მონაწილეობა უკვე საკმარისათ გაშო-
ირკვა. რაც შეეხება ბ-ნ ცხვედაძეს, ეს ჯერ კიდევ საორქო-
ფო საქმეა, და აი რათა.

«მოგზაურის» მე-22 ნომერში ბ-ნ ნ. ცხვედაძის წერილია
დასტაპული, რომელშიაც ავტორი გადაჭრით გვიტყვება,
რომ «იგი არც არის და მას არც შეეძლო ყოფილიყო წევ-
რათ თავად-აზნაუროთა დრუჟინის კომიტეტისა, რადგანაც მაგ-
გვარი ზომა მშვიდობიანობის ჩამოსადგმელათ არ ეთანხმება
ჩემს შეხედულებას და ხასიათსა». ვგონებ, ეს სიტყვები სა-
კმარისი იყო, მკითხველი დარწმუნებულიყო იმაში, რომ
ბ-ნი ცხვედაძე თავად-აზნაუროთა „დრუჟინის“ კომიტეტის წევ-
რი არ არის. მაგრამ ბ-ნ ნ. ცხვედაძემ ეს განცხადება საკმარისათ
არ იცნო. შემდეგ იგი მოგვიყვება იმის შესახებ, თუ მას რო-
გორ აწუხებს «ის აზრი, რომ ჩვენში მრავალნი არიან, რო-
გორც ვლახთა შორის, ისე თავად-აზნაურებშიაც, უმამულო-
ნი და მტარე მამულიანი, და იმავე დროს კი უცხო ხალხნი
ყოველივე ღონეს ხმარობენ სამუდამოთ დასახლდენ ჩვენს მა-
მაპაპის სისხლით მორწყულს მიწა-წყალზეთა. ამიტომ, როდენ-
საც რამდენიმე ქართველს სურვილი გამოუტყდადებია შედგე-
ნათ ქართველთა საზოგადოება ურთიერთ დახმარებისა, მასაც
მიუღია მონაწილეობა ამ საზოგადოების შედგენაში და წეს-
დების დაწერაში. ასეთმა განმარტებამ ჩვენში ექვე გამოიწვია
ბ-ნ ცხვედაძის კარგეორიულ განცხადებაში, რომ იგი არ არის
და მას არც შეეძლო ყოფილიყო, „დრუჟინის“ კომიტეტის
წევრი. მართლაც, რისთვის მოუნდა ბ-ნ ცხვედაძეს აქ „ქარ-
თველთა ურთიერთ დახმარებელი საზოგადოების დაარსე-
ბაზე ლაპარაკის ჩამოგდება? მას ამტყუნებდენ იმაში, რომ
იგი „დრუჟინის“ კომიტეტის წევრი იყო! ის კი გამოსულა და
გაიძახის, რომ მე კომიტეტის წევრი არა ვარ, მე მხოლოთ
ქართველთა ურთიერთ დახმარების საზოგადოების დრუჟინაში
მივიღე მონაწილეობა! მაგრამ ჩვენ რა ხელი გვაქვს, ბ-ნი
ცხვედაძე რა და რა საზოგადოებაში ღებულობს მონაწი-
ლეობას და ან რომელი საზოგადოებისთვის წერს წესდებებს!
მაგრამ ნუ გავიკვირდებთ, თუ ბ-მა ცხვედაძემ „ურთიერთ
დახმარების“ საზოგადოებაზე ჩამოავლო აქ ლაპარაკი. საქმე
ის იმის, რომ სწორეთ ეს „ურთიერთ დახმარების“ საზოგა-
დოებათ თავად-აზნაუროთა შვი რაზმის დასაწყისი, მისი სათავე!
ხსენებულ რაზმს ბ-ნ ცხვედაძის მონაწილეობით შედგენილი
წესდება უქირავს ხელში და იგი ურთიერთ დახმარების სა-
ზოგადოებათ რაცხს თავის თავს. ამას შემდეგ რაღა გასაკვი-
რალია, რომ ბ-ნ ცხვედაძის შესახებ ხმები იყო გავრცელე-
ბული, რომ იგი „დრუჟინის“ კომიტეტის წევრათ ითვლებოთ.
შეიძლება ფორმალურათ, ბ-ნი ცხვედაძე „დრუჟინის“ კომი-
ტეტის წევრათ არ ირიცხება დღეს, მაგრამ ამიერიდან ყველა-
სთვის აშკარა უნდა იყოს, რომ ბ-ნი ცხვედაძე, ეს საქართვე-
ლოს ერთი ბურჟთავანი, ხსენებული დრუჟინის ერთი სუ-
ლის ჩამდგმელთაგანია. უმამულოებზე და მტარე მამულია-
ნებზე ლაპარაკი მხოლოთ საქმის გადაფურცლებათ, სიტყვის
ბანზე აგდება და მეტა არაფერი.

ამას წინეთ ერთი საინტერესო აზრები მოხდა, რომელიც
სავსებით მხოლოთ გაზ. „ივერიის“ ფურცლებზე იქნა აღბე-
ჭდილი. ჩვენ მოგახსენებთ ქართველების და მამულიანების
კრებაზე, რომელიც 11 ივნისს მოხდა ქ. თფილისში. ვინ არი-

ან ეს ქართველები და ეს მაჰმადიანები! ვისი სახელით მოქმედებენ და წერენ ისინი პეტრიციები? კრებაზე იყვენ სხვათა შორის თ-დი ი. ჭავჭავაძე, ვახ. „კასპის“ რედაქტორი თომა ჩიბაშვილი, ი. ზურაბიშვილი, ხარლამში ლლონტი და ექიმი გედევანიშვილი. კრების მიზანი ყოფილა მაჰმადიანების და ქართველების პეტრიციების განხილვა და საერთო შეთანხმებული მოქმედების გეგმის შემუშავება. თუმცა კრებაზე გამოჩნდებოდა, რომ „მაჰმადიანების და ქართველების უფლებრივი შეხედულება თვალსაჩინოთ განსხვავდება ერთი მეორისაგან“, მაგრამ კრების აზრით ეს გარემოება ხელს არ შეუშლის მაჰმადიანების და ქართველების შეთანხმებულ მოქმედებას. „ექ. გედევანიშვილი, ხარლამში ლლონტი, ი. ზურაბიშვილი და სხვებმა კრებაში ის აზრი გამოთქვეს, რომ პეტრიციები პრინციპიალურათ, ძალიან განსხვავდებიან ერთი ერთმანეთისაგან, მაგრამ განსხვავება ხელს არ შეუშლის შეერთებას და სილინდრობას, თუ მაჰმადიანებიც ტერიტორიალურ-კრთაქულად ავტონომიას ნადავლად და ღვენიან და ღვენიან ავტონომიას მოათხოვენ“ (ხახს ჩვენ ვუსვამთ). როგორც ხედავთ, ჩვენი ავტონომისტები მეტათ ახირებული ხალხია. ისინი ყოველგვარ ცოდვას ვაბატებენ, ოღონდ ტერიტორიულ-ეროვნული ავტონომიის ნიადვლად კი დადებენ. ჩვენი ქართველი ავტონომისტები მზით არიან ხალხს უღალატონ, გაყილან ის, ოღონდ ტერიტორიულ-ეროვნული პრინციპი ნუ შეილახება. ისინი დახმარებას უწყვენ მაჰმადიანების თავისივე მსგავს ბურჟუა-ავტონომისტებს თავის ხალხის დაჩაგრებაში, ე. ი. ქონებრივი ცენზის და წოდებრივ უფლება-უპირატესობის შენახვაში, ოღონდ კი მაჰმადიანებმა ქართველ ავტონომისტებს მხარი მიცენ ტერიტორიულ-ეროვნული ავტონომიის განხორციელებაში. აი რა რეზოლიუციის აღგენენ ჩვენი ქებული ავტონომისტები: „კაპიტალ-კავასიის ყოველ ეროვნებას უნდა მიეცეს თვით გამოარკვევის სრული თავისუფლება. ქართველები მოვალენი იქნებიან მოითხოვონ, რომ ეს უფლება მაჰმადიანებსაც მიეცეს; მაჰმადიანები კიდეც ასეთსავე უფლებას მოითხოვენ ქართველებისათვის“... როგორც ვიცით, ქართველ ნაციონალისტ - ფედერალისტ - ავტონომისტებმა ქართველ ხალხში დაკარგეს ყოველგვარი ნდობა, ისინი აქ ვეღარ გრძნობენ ნიადვს. ამიტომ მათ სხვა საშუალება აღარ დარჩენიათ გარდა იმისა, რომ მაჰმადიანებს მიმართონ დახმარებისათვის. აი რა სარჩული უღვეს იმათ დამოძილებას და დამეგობრებას მაჰმადიანებთან. ასეთ ძმობას და მეგობრობას ისინი წინეთ სომხებთანაც, ანუ უფრო მართალი რომ ვთქვათ სომხების ბურჟუაზიასთან აპირობდენ, მაგრამ მას შემდეგ რაც გამოირკვა, რომ სომხის ბურჟუაზიას ხელს არ მისცემს ტერიტორიულ-ეროვნული ავტონომიის მოთხოვნა, იმათ ჩამოეკლენ და ახლა მაჰმადიანებს დაუმეგობრდენ. ჩვენ, რასაკვირველია, არასოდეს არც ვყოფილვართ და არც ვიქნებით იმის წინააღმდეგი, რომ ერთა შორის ძმობა და ერთობა განმტკიცდეს, პირიქით ჩვენი იდეალი სწორეთ ამ ძმობის და ერთობის განმტკიცებაა, როგორც თვით ერში, ისე სხვა და სხვა ერთა შორის, მაგრამ არა იმ გზით, არა იმ ფლილოზოფიის და ურთიერთ დატყუილების საშუალებით, როგორც ჩვენი ავტონომისტები ჩადიან, არამედ მშრომელი ხალხის გათვითცნობიერებით და მისი შეერთებით ყველა მზავრელების წინააღმდეგ საბრძოლველათ.

ქართველ ავტონომისტებს, როგორც მოგვხსენებათ, ქუთაისშიაც აქვთ ბინა. სიყალბეში და ტყუილებში ისინი არაფრით არ ჩამოუვარდებიან თავიანთ თფილისელ ამხანაგებს, თუ თფილისელი ქართველი ავტონომისტები მაჰმადიანებს უძმობილდებიან და იმათგან მოვლიან დახმარებას, მათ ქუთათურ ამხანაგებს ცილისწამებით მოუწადინებიათ ფონს გასვლა. ჩვენ აქ მხედველობაში გვაქვს ის მოხსენება, რომელიც შეუდგენია ქუთაისის ქალაქის საბჭოს მიერ არჩეულ კომისიას. ამ მოხსენების დაწერილებით გარჩევა არ შედის ჩვენ განზრახვაში, და ეს არც საჭიროა. ჩვენ მხოლოდ უნდა აღვნიშნოთ ის გარემოება, თუ რა ყალბ გზაზე დამდგარა ქუთაისის ქალაქის საბჭოს კომისია. მოხსენების ავტორები პირდაპირ ამბობენ, რომ თფილისის და ქუთაისის გლეხობა გადაჭრით თხოულობენ ავტონომიას (გვ. 4). ჩვენ არ ვიცით განზრახ მოუვიდათ ასეთი სიყალბე მოხსენების ავტორებს, თუ უცოდინარობათ, რომ გლეხობას არსად ჩვენში ავტონომიაზე სიტყვა არ დაუძრავს (თუ ბ. სიტყვას განცხადებას არ მივიღებთ მხედველობაში) ეს ყველასათვის აშკარაა. მაშ რისთვის დაჭირდათ ავტორებს ასეთი ცილის წამება, ასეთი ტყუილის თქმა? უეჭველია იმით, რომ გავლენა მოხდინათ ქალაქის საბჭოზე და თავისი წინადადება გაეყვანათ; თავდაზნაურებთან ერთათ, აი გლეხებიც კი თხოულობენ ავტონომიას და აბა ჩვენ ქალაქის ბურჟუებს, მესაუთრებებს რაღა გვეთქმის! ჩვენც მათ უნდა შევეუერთდეთ. რომ თავდაზნაურთა კრებამ ავტონომიის შესახებ პეტრიციები გაგზავნეს, ეს ყველამ იცის. ყველა უწყის აგრეთვე, თუ როგორ შეხდა ამას ჩვენი პრესის ის ნაწილი, რომელიც მშრომელი ხალხის ინტერესებს იცავს. როგორ დაავიწყდათ ეს ავტორებს? ან როგორ არ იფიქრეს, რომ იმათი ტყუილი გლეხების შესახებ დაუყონებლივ გამოაშკარავდებოდა? მაგრამ საკვირველი ის არის, რომ მოხსენების ავტორები სრულებით იფიქრებენ იმათ, ვინც საფუძველი ჩაუდგეს დღევანდელ განმათავისუბლებელ მოძრაობას, იმ მოძრაობას, რომელმაც საშუალება მიცა მათ, ასეთ კითხვებზე მსჯელობისა. რათ არ კითხულობდენ, რათ არ სურთ გაიგონ იმათი აზრი ავტონომიის შესახებ, ვინც სისხლი დაღვარა იმისათვის, რომ ბატონთ ავტონომისტებსაც კი ასე თამამათ შეუძლიათ დღეს კრებების გამართვა და სიტყვების წარმოთქმა? თუ ქალაქის ხმოსნები ანგარიშს უწყვენ თავდაზნაურობის შეხედულებას, რომელიც დღევანდელ მოძრაობას ათასგვარ დაბრკოლებას უჩენდა და დღესაც უჩენს, რათ არ სურთ გაიგონ იმათი აზრი, ვინც შექმნა დი ვინც თავისი მკერდით ამაგრებს დიდებულ მოძრაობას თავისუფლების მოსაპოვებლათ. ესენი არიან მუშები, ქალაქის პროლეტარიატი, რომლებმაც თავისი მოძრაობა გლეხებშიც გადაიტანეს. და აი ამათ იფიქრებენ ჩვენი ავტონომისტები. მაგრამ თუ ისინი იფიქრებენ მშრომელ ხალხს, მის ინტერესებს და მის სულის კვეთებას, სამაგიეროთ ცხოვრება დაივიწყებს იმათ ჩხირკედელაობას.

რეზონს, მათ ქუთათურ ამხანაგებს ცილისწამებით მოუწადინებიათ ფონს გასვლა. ჩვენ აქ მხედველობაში გვაქვს ის მოხსენება, რომელიც შეუდგენია ქუთაისის ქალაქის საბჭოს მიერ არჩეულ კომისიას. ამ მოხსენების დაწერილებით გარჩევა არ შედის ჩვენ განზრახვაში, და ეს არც საჭიროა. ჩვენ მხოლოდ უნდა აღვნიშნოთ ის გარემოება, თუ რა ყალბ გზაზე დამდგარა ქუთაისის ქალაქის საბჭოს კომისია. მოხსენების ავტორები პირდაპირ ამბობენ, რომ თფილისის და ქუთაისის გლეხობა გადაჭრით თხოულობენ ავტონომიას (გვ. 4). ჩვენ არ ვიცით განზრახ მოუვიდათ ასეთი სიყალბე მოხსენების ავტორებს, თუ უცოდინარობათ, რომ გლეხობას არსად ჩვენში ავტონომიაზე სიტყვა არ დაუძრავს (თუ ბ. სიტყვას განცხადებას არ მივიღებთ მხედველობაში) ეს ყველასათვის აშკარაა. მაშ რისთვის დაჭირდათ ავტორებს ასეთი ცილის წამება, ასეთი ტყუილის თქმა? უეჭველია იმით, რომ გავლენა მოხდინათ ქალაქის საბჭოზე და თავისი წინადადება გაეყვანათ; თავდაზნაურებთან ერთათ, აი გლეხებიც კი თხოულობენ ავტონომიას და აბა ჩვენ ქალაქის ბურჟუებს, მესაუთრებებს რაღა გვეთქმის! ჩვენც მათ უნდა შევეუერთდეთ. რომ თავდაზნაურთა კრებამ ავტონომიის შესახებ პეტრიციები გაგზავნეს, ეს ყველამ იცის. ყველა უწყის აგრეთვე, თუ როგორ შეხდა ამას ჩვენი პრესის ის ნაწილი, რომელიც მშრომელი ხალხის ინტერესებს იცავს. როგორ დაავიწყდათ ეს ავტორებს? ან როგორ არ იფიქრეს, რომ იმათი ტყუილი გლეხების შესახებ დაუყონებლივ გამოაშკარავდებოდა? მაგრამ საკვირველი ის არის, რომ მოხსენების ავტორები სრულებით იფიქრებენ იმათ, ვინც საფუძველი ჩაუდგეს დღევანდელ განმათავისუბლებელ მოძრაობას, იმ მოძრაობას, რომელმაც საშუალება მიცა მათ, ასეთ კითხვებზე მსჯელობისა. რათ არ კითხულობდენ, რათ არ სურთ გაიგონ იმათი აზრი ავტონომიის შესახებ, ვინც სისხლი დაღვარა იმისათვის, რომ ბატონთ ავტონომისტებსაც კი ასე თამამათ შეუძლიათ დღეს კრებების გამართვა და სიტყვების წარმოთქმა? თუ ქალაქის ხმოსნები ანგარიშს უწყვენ თავდაზნაურობის შეხედულებას, რომელიც დღევანდელ მოძრაობას ათასგვარ დაბრკოლებას უჩენდა და დღესაც უჩენს, რათ არ სურთ გაიგონ იმათი აზრი, ვინც შექმნა დი ვინც თავისი მკერდით ამაგრებს დიდებულ მოძრაობას თავისუფლების მოსაპოვებლათ. ესენი არიან მუშები, ქალაქის პროლეტარიატი, რომლებმაც თავისი მოძრაობა გლეხებშიც გადაიტანეს. და აი ამათ იფიქრებენ ჩვენი ავტონომისტები. მაგრამ თუ ისინი იფიქრებენ მშრომელ ხალხს, მის ინტერესებს და მის სულის კვეთებას, სამაგიეროთ ცხოვრება დაივიწყებს იმათ ჩხირკედელაობას.

ალ. წულუშიძის ხსოვნას,

უღმრთო ხედვრმა გაგლიჯა სიწმინე,
 შეწყვიტა ძგერა მამაც გულისა,
 უღროთ დაქნა ველზე ყვავილი,
 მადიდებელი გაზაფხულისა.
 აღარ გვეყვას საშა! დაღუბდა მკლავი,
 მტრის გასაგმირავს აწ ვერ დაგვიწერს,
 ხმალივით მკრელი დაღუბდა ენა,
 აწ ვეღარ გვეტყვის მზურვალე სიტყვებს!
 თუმცა შეეძლო ტყბილ-მოსვენებით
 განეგრძო დღენი თვისი სიციცხლის
 და, ვით ზოგიერთს, ისე იმასაც
 ეგება დღენი ბედნიერ ყოფის,
 მარა უარყო ამგვარი ყოფა,

უარყო კერძო ღებნა და შეგება,
 იწამა მხოლოდ საერთო საქმე,
 იწამა მხოლოდ თავისუფლება!
 და აღზნებული ბრძოლის წყურვილით,
 თავისუფლების დროშითა ხელში:
 ძლიერის სულით, ავითმოყვ გულით
 ის გადაეშვა ბრძოლის ბორცვში...
 გვერდში მოუდგა ტანჯულთა ზოდმით,
 უჩვენა იმთ გზა ხსნის და შეგების,
 გამოიყვანა ბრძოლისა ველზე
 მოსასობელით სინათლის მტრების...
 და მაშინ, როცა მისმა ნათესამა
 უკვე მოილა წმინდა ნაყოფი,
 როს სისხლის მსმელი მტერი მარცხდება,
 უკვე ინგრევა მისი სამყოფი;
 როს განთიადმა თავისუფლების
 სხივი შეგვეტყარცნა, მოგვეადერსა,
 ტანჯულმა ხაღმა გამოიღვიძა,
 მტარვალთ დამწველი ცეცხლი დაჰკვესა;
 როს მედგარ ბრძოლის ამგვარ ნაყოფით
 იმას ნატრობდა აღტაცებული,
 რომ დასწრებოდა სრულ გამარჯვებას,
 ენახა მტერი დამარცხებული,—
 ოხ, მაშინ... მაშინ უღმობელ სენმა
 აღარ აცალა, დაუგო მახე,
 ჩამოაშორა ბრძოლისა ველსა,
 მოგეტაცა მისი ძვირფასი სახე.
 ის მოკვდა. მარა განა მკვდარია?
 მისებრ მებრძოლი არა, არ კვდება,
 მისი სახელი სამარადისოთ
 ტანჯულთა მკერდზე აღიბეჭდება;
 ამით მკერდზედა, ოფლიან მკერდზე,
 ვისთვის იღწვოდა დაუღალავათ,
 ვინც გაიხადა საგნათ სიცოცხლის,
 ვისთვის სიკვდილაც მიაჩნდა არათ!...

კ. გოგოლაძე.

ფ ე ლ ი ბ რ ე ნ ი

I

„მოთმანეთათა შენათა მოაბოკ სული შენი.“
 31 მისი ქართლ-კახეთის თეორი სამღვდლოების ისტორიაში ფრიად დიდ-მნიშვნელოვანი ღღეა. ამ ღღეს სულიერმა მამებმა განიცადეს ერთხელ ის, რასაც რუსეთის მუშა და მოქალაქე ღღი ხანია ითმენს. მოთმინების მქადაგებლებმა იგემეს სიტკბოება თვითნებობისა.
 საზოგადოება თანაფერძნობს მათ, ხოლო მოხელენი სიბრალულის ცრემლებსა ღღრიან. ქუთაისის ქალაქის საბჭოც უღრმეს სამძმარს უცხადებს გვემულ მოძღვრებს და ისიც ტელეგრამით. „ივერიის ეკლესიის მსახურთ ასეთი შეურაცხყოფა არ დაუმსურებათო“ აღნიშნავენ საბჭოს წევრები. თბილისის საბჭოც ძლიერ ადღღეა ამ არა ჩვეულებრივმა, მოულოდნელმა მოვლენამ და შეურაცხყოფლთ უმძიმესი სამძმარი გამოუცხადეს. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ მეც, (როგორც ეშმაკი) ძლიერ ამაღღეა ამ შემთხვევამ. რას ერიოდენ მღვდლებს ის უგნურები! ნეტა იცოდენ ვის ცემდენ? მარა ეხლა ისეთი ღღრა, რომ ძალით პატრონს ვეღარ არჩევს. ჩემი უღრმესი მწუხარებაც შეიწირეთ უღანაშაულთა მსხვერპლთა! მაგრამ ნუ დაივიწყებთ კი რომ მხოლოდ „მოთმინებითა თქვენითა მოიპოვებთ სულთა თქვენთა“.

II

„ნახსენებნიკებო“
 გახეთი ივერია, როგორც მკითხველებს მოეხსენება, რუსულ გახეთ „ნაშა თინსა (ჩვენი ცხოვრება) ნახსენებნიკებო“ დაუღღა. დაუღღა ნახლებნიკათ და რაც შეუძლია აქართულებს (ანუ სახოკიას ქართულით საღღეს უშეგება) სხვა და სხვა ავტორების წერილებს. ხათაბალა ისაა, რომ ავტორთა გვარების ქართულით „გადმოსადღენება“ (გადმოთარგმნა) არ ხერხდება, რომ წერილი საკუთარ ნაწარმოებთ გაასაღოს. მგალითათ როგორ გინდა გადმოსადღენო „ევე. ტრუბეცკოი.“ ვსთქვათ ევენი მილადე, ან ევენი ლულაძე? საუბედურთ ეს არა ხერხდება და მკითხველს კიღვე ეძღვევა საშეღღება გვარის მიხედვით გაიგოს, რომ წერილი გადმოსადღენებულია, მაგრამ საიღან არის ნათარგმნი, თუ შორს მქვერტელი არა ხარ ხშირათ ვერც კი მიხეღღება.

პირდაპირი „ნახლებნიკებო“ კიღვე არაღღეა, მაგრამ „მხრჩობლ-სხმით-გარდასღღით“ ნახლებნიკებო, პირველი გაფონდება. საქმეშიაში, რომ გახეთ ივერიას თავისი ნახლებნიკი გაუჩენია, სახელღღარ რუსული გახეთი „კავკასსკი კრაი“ როტმისტრი ესაძის რედაქტორობით. ეს უკანასკნელი, დასჯღღამა ივერიის გასღღებულ ტანს და წურბეულით სწოღეს იქიღან წამღღარ, გაფუჭებულ სისხლს. ივერიას ხომ ბევრი აქეს ასეთი დაბეღღი აღაღღები! „კავკასსკი კრაი“ სწორეთ იქ დაჰკვრია, იქ დასწაღღებია და სწოღეს და სწოღეს. პირველ ყოღღისა ის დააღღა იმ უზარ-მაზარ მუწუქს ივერიისას, რომელსაც „ნუ-თუ“ ეწოღღება და რომელიც იღღია ქავკასძის შემოქმედობითი ნიშმა აღმოაღღენა. ავერ რამღღენი ხანია სწუწუნის ის ამ სიმყარღღეს და იმღღია კიღვე ღღიღანს ეყოღღა. კამპანიას გაუმარჯოს! ისიამოღღეთ ყმაწვიღღებო, ისიამოღღეთ!

მაგრამ აი ჯერ ეს პირველი სიზრღღა არ გამოუწოღღია, რომ მეორე ღღინახა; მეორე მაგრამ უფრო მყარღღი, უფრო ღღამაღღი, და მაშასადამე მასთვის უფრო გემრიელი მუწუქი და დაეწაღღა, თავდაღღიწყებით დაეწაღღა!

«რა იყო ეს ახალი უღღეფათა იკითხოთ იქნება. ის იყო იერიში ივერიის ბურჟუებისა, «მშაკის ბურჟუებზე მიტანილი, რომელსაც სახელათ ეწოღღება: «მადაც ასეთი უღღა.» ეს ისეთი საყვარელი უღღეფათა «კავკასსკი კრაი» ხელმღღენელი-სათვის, რომ ერთის დაწაღღებით ამოსწუწუნა ის და ამოსწუწუნა კიღვე მეორე მის მაღღარი მუწუქი ივერიის კეთროღღან ტანზე. მაღღა ღღი აქეს ივერიის ნახლებნიკს, მარა ჯერ ის მხოლოდ ივერიის საკუთარსა და წამღღარ სისხლსა სწოღეს, ხოლო თუ მხედველობაში მიღღებთ როტმისტრის განცხებღღებს: „ჩემი როგანო ივერიას ბუქშირით გაჰყვემაო“, აღღიღათ მიღღათ იმ დასკვნამღღე რომ ხსენებულ იორგანო ივერიიღღან“ რუსულიათ გადასადღღენებს იმ წერილებს, რომლებიც ივერიამ „ნაშა თინიღღან“ ქართულზე გადმოსადღღენა და აი მაშინ გამოვა ნამღღიღი „მხრჩობლ-სხმით გარდასღღით“ ნახლებნიკებო.

III

ნეტავი კარაკატურისტი ვიეთ!

რამღღენჯერ მიწატრია: ნეტავი კარგი კარაკატურისტი ვიყო მეთქი! და რომ მართლა კარაკატურისტი ვიყო, პირველ ყოღღისა დაგხატავდი ეწით ქართველ კაპიტალისტს ანუ ფულღღების პატრონ კაცს. როგორც მიღღებულია კაპიტალისტის ხატვა, მეც უზომო სიერის მუცელი გაფუჭებღღი მას. აი, ახლაც თვალ-წინ მიღღეს ასეთი სურათი, მარა ხათაბალა ისაა, რომ ქაღღღღზე დახატვის უწარა არა მატეს, ანუ მღღბიოთ რომ ვსთქვა შმერღღინგი არა ვარ.

კარაკატურისტის ხელოღღება, ჩემი აზრით, იმაში მღღგამა-

რეობს, რომ ადამიანი ცოტა დაფიქროს თავის ნახატზე, ე. ი. ერთი შეხედვით არ გააგებოს კარიკატურის მნიშვნელობა, მარა ამასთანავე საიდუმლოების ხელოვნება არც იმ ზომამდე უნდა გავავითაროთ, რომ სურათის აზრი სულაც ვერაფერს გავიგოს. აი, სწორედ ამ მოსაზრებით, მე არ დავაწერ ჩემს კაპიტალისტს: ეს არის ზუბალოვი მეთქი. არ დავაწერ, ვინაიდან ეს თითონ მკითხველმა უნდა გამოიცნოს სურათის სხვა მორთულობას მიხედვით. ამ გვართ, თქვენს წინაშე გამოხატულია დიდმუცლიანი კაცი, რომლის ვინაობა ჯერ-ჯერობით არ იცით, მარა მოყვანილობის მიხედვით ატყობთ, რომ უმეკველათ კაპიტალისტი უნდა იყოს.

აქ საჭიროა მკირეოდენი განმარტება: უნდა იცოდეთ, რომ მუცლის სიღრმე კარგი ქვა-სმის ნაყოფია და სრულიადაც არ მოასწავებს, ვითომც კაპიტალისტი თავისი სიმდიდრე, ფულების სახით, მუცელში ქონდეს მოთავსებული. ეს ისეთი შეცდომა იქნებოდა, როგორც აფრიკელი ნეგრების აზრია, ვითომც ყველა დიდი მუცლიანი კაცი უთუთ დიდი ქუეის პატრონიც არისო. ცხადია, რომ თავისი აურაცხელი სიმდიდრე, არც ერთ კაპიტალისტს არ ჩაეტყვა საკუთარ სტომაქში, რაც უნდა ბექ-განიერი იყოს ეს უკანასკნელი.

ჩემს სურათს მაღალ საფარძელში ჩავსკუბებდი, როგორც ასეთ ზემოთგნებას შეფერის და მარცხენა ხელს თქოზე (ჯიბის ახლო) დავაბჯენებდი. მარჯვენა ჯიბის პირს, საიდანაც ურიტხვი ძაფები ამოდიან, დიას დავხატავდი. ძაფების ბოლოებზე, რომლებიც შარავანდელით ყოველ მხრივ მიდიან, მუშებს მოვაბამდი, და ისარის საშალებით ვაჩვენებდი, რომ კაპიტალისტის სიმდიდრე სწორედ ამ წყაროებიდან გამოდიან და აქ ღაა ჯიბეში იყრიან თავს მეთქი. მუშები სადღაც შორს უნდა გამოიხატოს და ძაფები ისე გაიბას, როგორც ტელეგრაფის მართულია გაბმული, მარა იმ განსხვავებით, რომ ხის ბოძების ნაცვლით კაცები იღვენ ზედ წარწერთ: «მოურავები». ამასთანავე ძაფის წვერი თითოეული მოურავის ერთ ჯიბეში უნდა შედიოდეს და მეორედან გამოდიოდეს, რასაკვირველია შემოსავალ-გასავლის განსხვავებით.

სავარძლის ირგვლივ უნდა დაასურათო მრავალი მატლები ანუ ქიები, რომლებიც მარცხენა მუხლზე ახახებას ცდილობენ. მატლების ვინაობა ისეთი საიდუმლოება იქნება, რომ ვერაფერს ვერ გამოიკნობს და ამისათვის საჭიროა მათთვის წარწერა რამ. აი ერთი დიდი ქვა ზედ ჯიბის კიდეზე მკოცებულა და ცბიერი თავი კიდევაც ჩაუყვია შიგ. კულზე ამ მატლს განცხადება ჰქონდა: «ივერის რედაქცია» და წელზე კაკარდა აკრავს «პოლიტიკური ეკონომიის ექიმი». კულის ქნევა არ შეიძლება გამოიხატოს, თორემ იმისი განცხრომა ყველასათვის თვალსაჩინო იქნებოდა. ქვევით, მეორე მატლი, ჭრელი პავონებით, ახლა შესდგომია მუხლს და ჯერ შეყამდე არ არის ახალგაზრდა, ზურგზე მას ჯეჯეკსეკი კრია აწერია. ეშმაკურ თვალტახე ეტყობა, რომ ჩქარა ჯიბეში მოკალათებს. იქვე ახლოს, დამპალი ჯიკვიდან თავი გამოუყვია კარგა მოზრდილ მუხლუხას, რომელსაც აწერია «ხაკავაზი» ეს ჯერ ფულუროდნაც არ გამოამძვარა, მარა იმედი დიდი აქვს. ზემოთ, სავარძლის თავთან, ყურის პირდაპირ ქრიქინა უნდა დასკუპო და დაწეროს «ქართული კათოლიკეთა ისტორიკოსია». როგორც ქრიქინას წესია, ისიც გაჰკივის და გაჰკივის ლუქმის მოლოდინში. ეს მთავარი ტიპებია და ნეტავი ხატვა შემეძლოს, რომ სრულიად გამოხატო ქალღმრთელ სურათის წვრილობანი მოწყობილობა და ერთი ვიცნო.

ეშმაკი.

ჩ ე მ ი შ თ ა ბ ა მ ა დ ი ლ ა ბ ა ნ ი .

ანტილოგენცია.

II.

ადამიანთა საზოგადოება იმავე საერთო კანონს ექვემდებარება, რასაც მთელი ორგანიული—მცენარეთა და პირუტყვთა—სამეფო, —მოძრაობის, წინსვლის, განვითარების კანონს. პატარა რკოში ჩასახლია უზარმაზარი მუხა თავისი ღონიერი ძირითა და ფესვებით მიწის სიღრმეში ჩაფლული, ლახათიანი, მრავალშტოიანი, ტანით ცის სივრცეში ამართული. —სოციალური კიბის პირველ საფეხურზე მდგომი სადა მარტივი, მრისხანე ბუნების მონა-მორჩილი, —საზოგადოება ატარებს თავის ერთგვარ-ერთფეროვან გულში ელემენტებს დღევანდელის რთული, ვეებერთელა საზოგადოებრივი სხეულისა...

სარჩო-საბადებელის უფრო იოლი საშვალეებით, უფრო მოხდენილი განვითარებული საშუაო იარაღით შექენა—შრომის იმდენათ განაყოფიერება, როცა ორი ხელით ორი კუქის გაძღომა-დაკმაყოფილება შესაძლო ხდება,—აი ნიადაგი, აი ის დიდი ისტორიული მადლი, რომელმაც დიდი ისტორიული, დღეი ადამის ცოდვა აღმოაცენა! პირველ ყოფელ მარტივ სოციალური ორგანიზმი ამიერიდან გარკვევით გაიკარ-ერთფეროვანი გაორ-დიდფერ გაორ-დიდ-გვაროვანდა: ქვევით ფესვები გაღშეა, ზევით ნახი ყლორტი ისროლა: გაჩნდა ბატონ-პატრონი! დაიბადა მისი მარჩენალი მონა-მორჩილი! ამ უკანასკნელს წილად შვე მიწაში შავი შრომა ხედა. უღმობელმა ისტორიულმა წყებლმა იქ მიუჩინა მას ბინა, იქ—სველეთ-ბნელეთში, უბადრუკ-უმადური ფესვების როლი არგუნა! მალლა—მშრალ და ნათელ, თბილ და სუფთა ჰაერზე ყოფნა—ტუბობა ბატონს დაულოცა... ქონებასთან ერთათ გონებაც მას შეანარჩუნა. კმაყოფილი, გამაძლარი, ქვევით მიწიერ ზრუნველობიდან განთავისუფლებული, ის ზევით ზეცას შაპყურებს—ვარსკვლავებს იკვლევს, ვარსკვლავებს ირვლის. თეთრი, ფაქიზ შრომის ტარება, ქვე-გინების ვარჯიშობა—აი ამ კლასის პრივილეგია. ოვთხისა და ბუნების მეტყველება, პოლიტიკა და ხელოვნება—მისი სარბიელა. ესტეტური და ინტელექტუალური—ხორციელი და სულიერი კმაყოფილება ია დიდებულთა საკუთრებაა. ჯერ აქედან კიდევ არ გამოკალკვეებულან სულიერი შრომის წარმომადგენლნი, როგორც განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ჯგუფი. ჯერ კიდევ არ შეუუსტებია ნივთიერ ქონებას ბატონის სულიერი ნისწრაფებანი. მარტოკა ბატონობით, მარტო სხვისი ცარცვა-გლეჯით, არ კმაყოფილდება. პირველ ხანებში ის საკმაო მხნეობითა და ხალისით მისდევს სწავლა-ცოდნასაც. ამის გვეუბნება ყოველ შემთხვევაში ძველი კლასიკური, მეტადრე ბერძნების, განათლება—მათი ფილოსოფია მეცნიერება; დიდი, მეტათ დიდი სიბრძნე, დიდი ცოდნა და შორს მხედველობა გამოიჩინეს მაშინდელმა განათლებულმა პირებმა, მარა... ის ვერ შენიშნეს, ვერ აღინახეს, რაც ასე ახლო იყო რაზედაც ასე ზგართ ედგათ ფრხნი თვისნი—დაბალი მშრომელი ხალხი, საზოგადოებური ურთიერთობა ყმა-მონათა ეკსპლუატაციის გარეშე ვერც კი წარმოედგინათ...

რამდენათ, ქვევით, ცხოვრება ვითარდება, იმდენათ იცვლება ნაწილდება მისი ზედა პირიც. ნივთიერი უსწორ-მასწორობა თავისუფალ მოქალაქეთა შორის თანდათან მატულობს. მთელი, თითქმის, სიმდიდრე უმცირესთა ხელში გროვდება, იზდება. ამავე დროს იზდება მათ გულში თავიდანვე თან დაყოლილი ქუეც — სიზანტესნიარმაცე. ფიზიკური შრომიდან თავისუფალი, მათ მეტათ შრომია აღარავითარი

ფორმა არ აინტერესებთ. ამისთვის, სულთა ცოდვილო, მოცალეობაც არა აქვთ, ვინაიდან მთელი თავისი არსებობის ძაფებით ნეტარების ნებიერობის ტბას ეწაფებიან! ერთნი—ტოლანქნი, უმეცარნი თავისებურ ტლანქ პირუტყულ გართობას ეძლევიან. წერა-კითხვისა და რაღაც იღვებზე ფიქრისათვის ისინი ამა რათ გიტყვენ თავიანთ ძვირფას თავებს. მეორენი განიერნი, ნაზი მასალიდან შექმნილ შეზავებულნი, ქვენაგრძნობებს ზენაგრძნობებით ანელებენ; დაბალ კმაყოფილებაებს მაღალი ესტეტიურ-ინტელექტუალურ მოთხოვნილებებით აელფერებენ. ხოლო შრომას გადაჩვეულნი ისინი ამა მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას სხვას—თითქო ამისთვის განგებ უკვე ჩამოყალიბებულ ჯგუფს—**ინტელიგენციას**, ახვევენ თავზე. ბატონის ეს სულიერი მოთხოვნილებანი ინტელიგენტებს ანიერადან ისე უნდა ახსოვდეთ, როგორც არა ინტელიგენტებს—მისი ხორციელი. პირველთა შრომის ნაყოფი ისე ტკბილი და ადვილი მოსანელებელი უნდა იყოს ტენისთვის, როგორც უკანასკნელი—კუჭისთვის... ამ მოვლენის დასაწყის იმავ კლასიურ სამბრძნეთში ვხვდებით, გაგრძელება-განვითარებას ისტორიის შემდეგ ხანებში. საფრანგეთში, მაგალითათ, კატესის სიტყვით, ჯერ კიდევ მე-18 საუკუნის პირველ თვე წლებში ვერავის ყურადღებას ვერ მიიქცევდა მოძღვრება, რომელიც გასათუთებულ ბატონ-პატრონის ღინს არ აკმაყოფილებდა, თუ მათ გამოვლებას არ იგუებოდა. ეს ასედაც უნდა ყოფილიყო. ინტელიგენცია, რომლის არსებობა, საზოგადოთ, მის—ინტელიგენტურ, შრომაზე დაწყობილი, ვერ იცოცხლებს, თუ თავისი ნაწარმოები ვერ გაასაღა. საჭიროა, მაშასადამე, ამ ნაწარმოების, როგორც ყოველ გვიარი საქონლის, მუშტრის გემოზე-მოქარგვა. ეს მუშტარი კი ჯერ თითქმის მარტო უმაღლესი და არა უმაღლესი კარის წარჩინებულთა არისტოკრატია. „ხუმარებთან ერთათ ისინი შვანსებსა და ფილოსოფოსებსაც“ იწყვევენ გასართობათ,...

მახინჯ ბატონებთან ერთათ მოელო ბოლო ინტელიგენციის დანიშნულების ამ დამახინჯებასაც. გაიზარდა, დასრულწლოვანდა იათი მწიკვიდრე—პლუტოკრატია, ქისის არისტოკრატიათა ჰკრა თავისი ღონიერი მუჯღვრული სისხლის არისტოკრატის... ვათავისუფლებულ ტახტზე თვითონ შესკუდა-

ახალმა ბატონმა, რა თქმა უნდა, ყველაფერი ახლათ თავის სახან და მსგავსათ, მოაწყო და რადგან მისი მსგავსი, მისი ხატი ფული, ოქროა, თავისი შემოქმედებითი კვერთხიც სწორეთ იქითვე მიმართა, საიდანაც ეს განძი გადმოხრიალვებს. საქმიანი გამპირახი ბურჟუა პირველ ყოვლისა წარმოების გარშემო დატრიალდა. სამუდამოთ განდევნა მასში როგორც ცხოველების სხვა სფერაში—დაჩინილი ძველი პატრიარქალური იდილია. შრომის არგანიზაცია მან შრომის საზოგადოებურ განაწილებაზე დაამკვიდრა, რაცა უმაღლეს წერტილამდის მიიყვანა. ჯერ ერთის დაკვირთ ვაშორა **თავი ტანს**, ტენი ხელს და მთ „სამკვიდრო-სასიკოცხლოთ გადაჰქიდა ერთმანერთს“ (მარქსი) ეს ორი, ბუნებით განუყოფელი, ნაწილი ერთის მთელისა. მთელი **ბურთი** ამ მის მიერ შექმნილი უზარმაზარი ქვეყნისა მშრომელთა ამ ორ კატეგორიებზე დაატრიალა. ფიზიკური და გონებრივი შრომა—პროდუქტორიატი და ინტელიგენცია, ან ეს ორი კატეგორია. ბურჟუაზიული ინტელიგენცია თავისი შინაარსით, როგორც თვისებით, ისე რაოდენობით, ეს ისეთივე ახალი მოვლენაა, როგორც თვით ბურჟუაზია. პრაქტიკულმა ბატონმა ინტელიგენციასაც თავისი პრაქტიკული სული შთაბერა. ...ათას წილათ დააკუწაწა, თითოეულს განსაზღვრული გარდუალი ფუნქცია დაუნიშნა. შეიქმნა ინტელიგენტთა მთელი პრამია, რომელიც

იტულებულია ბაზარზე გამოიტანოს თავისი **თავი**, როგორც პროდუქტორთა არმიას გამოაქვს თავისი **ხელი**. ამ **თავის** დასამუშავებლათ საჭირო შეიქნა განსაკუთრებული ქარხნები-ფაბრიკები აქედან ეს აუარებელი სამრეწველო და სამეურნეო, სავაჭრო და სახელოსნო სასწავლებლები, სავაჭო და საქალეობა, სამთო და საგზო ინსტიტუტები. ეს გიმნაზია—უნივერსიტეტები, სემინარია აკადემიები, რომელთაგან ერთი... ხალხის კვლასა და ქლუტას ისწავლის, მეორე ვითომდა—აი ირონია!—მისი სენიდან განკურნებას; ეს მეტყველ ცხოველთა კრეკას—ძოვანს, ის მიწის ფუყენას, ვაზის ფურჩქანს!...

ამ ქარხნებიდან გამოდიან უმეტრების დარაჯნი მცენიერნი: რჯულისა და პოლიტიკური ეკონომიის „დასტურნი“, ღვთის-მეტყველნი—ღვთის-მოშიშნი მღვდელნი და მღვდელთ-მთავარნი. წესიერების დამცველი სამხედრო და სამოქალაქო, საერო და სასულიერო ბიუროკრატიაც ხომ ამ ქარხანა-ფაბრიკათა ქმნილებაა!

არპია ინტელიგენტთა, არპია მხედართა—აი ის ორი ძალა, რომელიც გამოიწვია სამოქმედოთ დღევანდელმა ბატონ-პატრონმა თავისი ბატონ-პატრონობის განსამტკიცებლათ!...

ინტელიგენცია—ეს ბურჟუაზიის სხეულიდან გამოღებულ გვერდს და ამ გვერდიდან დამუშავებული კრებულია. ეს მესაკუთრეთა სხვა და სხვა კლასების და ჯგუფების ძვილის ნახეთქი—მათი სისხლი, მათი ხორცია. აქ აქვს მას გადამწული თავისი არსებობის ფესვები—აქედან გამოდის და აქვე შედის ის თავისი ჩამომავლობით, ნივთიერი დამოკიდებულობა, ჩამომავლობითი ნათესაობა, აი ის ძალა, რომელიც ანდამატრით იზიდავს ინტელიგენციას ბურჟუაზიის სხვა და სხვა კატეგორიებისაკენ. სხვილი და წვრილი მრეწველნი, ბანკირები და ვაჭრები, კეთილშობილნი და არა კეთილშობილნი, მეკამულენი—აი ვის უღიმის, ვის უცინის, ვის დაბალ პრაქტიკულ მისწრაფებას იცავს ის ასე გულმოდგინეთ თავისი მაღალი თეორიებით. აი, ამავე დროს, ეს ფაქტო მოღვაწეთა არპია რატო ასე პიწკათ ევილებს ჭუჭყიან-მურთან მუშათა არპიას; რატო უჭირს-უზმნელდება ცხოველების ზედა ნათელი სართულიდან მის ზნელ ობ-მოკიდებულ სარდაფში ჩახედვა—ჩაჭვრეტა, მცენიერებით შეიარაღებულს, ყოვლის მკოდნეს—ამ სარდაფის მკვიდრთა სულისა და გულის, ფიქრისა და ენის ცოდნა—მათი კლასობრივი თვალთა ხედვის ისრის შეგნება შეთვისება. ინტელიგენციის მიერ ნათესავ კლასებთან თავისი ნათესაობითი კავშირის უფრო თუ უმტრო საგრძნობლათ შეწყვეტა, მათი უარყოფა და სხვა კლასებისადმი მიკედლება,—ეს უკანასკნელთა შესამჩნევათ გაძლიერების, პირველთა კი დაბერება-დახასების მომასწავებელი ნიშანია. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩაგრულთა ბანაკში ინტელიგენტთა ძუნწი წვეთი თუ გადადის; ისიც, ვითარცა ძველი ტყისკენ, უკან-უკან იხედება და წინ ახალ ბინაში, შეგნების მაგიერ ხშირათ დაბნევა-შეცდომა გადააქვს.

„კლასობრივი თანამშრომლობა“, შეუტირებელ და დანამოსისხლე მტერთა მორიგება, წყლისა და ზეთის შეერთება,—აი ამ წვეთის საქციველი, უმეტეს ნაწილათ, აი მისი ბუნებრივი ტენდენცია!...

რა განსხვავებაც უნდა არსებობდეს ინტელიგენციის სხვა და სხვა გუნდთა შორის, არის ერთი, ყველა მისი ნურების შემავრთებელი დამახასიათებელი თვისება. ეს არის გონებრივი შრომა მასთან შეკავშირებული უპირატესობა უაღრესობით. არც ერთი ინტელიგენტი, თუ გინდ, მაგალითათ, სოფლის მსწავლებელი, რომლის თვითური შემოსავალი რუსეთში არ ასცილდება ხშირათ 12—18 მანეთს,—არ გასცდის თავის ხელობას ბევრათ უფრო ხელსაყრელს, მარა ფერის გადამყ-

რულ მკვარტილიან ბროფესიაზე. პირ იქით თითოეული, ზედ-ნიერი შემთხვევით „განტელიგენტებელი“ მუშა მზათა თა-ვისი ჯაფიანი და ასე მცირე სარფიანი, სულისა და გულის მომწამლელი არც წყევითა და კრულვით მიიტავოს...

ათას სხვა ისტორიულ უკმაკურებთან ერთათ პროლე-ტარიატი გააუქმებს ინტელიგენციასაც, როგორც განსაკუ-თრებულ საზოგადოებრივ კრებულს—თუ გნებავს, წოდებას, მრავალი მონაპოლ-პრივილეგიებით მოკმაზულს. პროლეტა-რიატი ბოლოს დაიბრუნებს თავისი ლონიერი ჯაფშიანი ხე-ლით თავს, რომელიც მას ცივი ისტორიის ცივმა ხმალმა მოსწყვიტა!...

—ლია.

ფოტოში გუჟულ და მგზავლ მუშათა შორის ჩამო-პარდნილი უთანხმოება.

„ცნობის ფურცლის“ 2833 ნომერში მოთავსებულია ბ-ნ თედო სახაკიას წერილი შესახებ გურულ და მეგრულ მუშათა შორის ჩამოვარდნილ უთანხმოებისა. ბ-ნი თ. სახაკია თხოუ-ლობს ბ-ნ ბენია ჩხიკიშვილისგან, საჯაროთ გამოაცხადოს ის პირი, რომელმაც, ბ-ნ ჩხიკიშვილის აზრით, ხელი შეუწყო გურულ-მეგრულთა შეტყავეას (28 მაისს ბათუმში მთავრობის მიერ ნება დართულ საჯარო კრილობაზე ბ-ნ ჩხიკიშვილმა ამ უთანხმოებას შეიხა და მის მიზეზათ პარიზში ნასწავლი ქარ-თველი დაასახელა)... და დამტკიცე-დასაბუთოს ის ბრალდება, რომელსაც ბ-ნი ჩხიკიშვილი მას სდებს. ჩვენ აქ არ გვინდა ბ-ნ ჩხიკიშვილს გამოვესარჩლოთ, ჩვენ გვინდა მხოლოდ, რად-განაც ეს ამბავი პრესაში გადავიდა, საზოგადოებას ვუჩვენოთ თუ რანაირ ნიადაგზე აღმოცენდა გურულ და მეგრულ მუ-შებ შორის ზემოხსენებული უთანხმოება. ფოტოში დიდი ხანია არსებობს მუშათა არტელები, რომლებსაც აქვთ აღებული სა-მუშათო გემებზე საქონლის გადაკვირთ-გადმოკვირთება.

დიდის ხნიდან ამ არტელებში გურულები მუშაობდენ, ერია და ახლაც არის მეგრელები, მაგრამ მათი რიცხვი მცირე-ბა. კურტნებს ვერ მოვიკიდებთ ზურგზედო, ამბობდენ მე-გრელები, და მართლაც მუდმივი მუშობა არტელებში ნაკლებ-ბათ შესძლეს. მეგრელი მუშა ვადის შესრულებამდე ვერ რჩე-ბოდა არტელში და ხშირათ სახლში ბრუნდებოდა.

ამნაირათ იყო საქმე, როდესაც დადგა 1905 წელი. ეს წელი მეტათ მძიმე და ბუტანელი შეიქნა მეგრელებისთვის. წი-ნა წლის მოუსავლობამ, არეულობებმა, მთავრობის რეპრესი-ებმა, ეგზეტაცია დასაც ეკონომიურათ მეგრელი მუშა. სამე-გრელოს სოფლებიდან აუარებელი მუშები მოაწყდა ზღვის ნა-პირათ მდებარე ქალაქებს, ბათუმს, ფოთს, სუხუმს და სხ. ფოთ-ში მუშათა რიცხვმა ერთი ორ ათ იმატა, და რადგანაც სამუ-შაოს არაფერი მომატებია, ამიტომ ბევრი მუშები ულუკმა პუ-როთ დარჩა, მუშას კვირაში ორ დღეს თუ შეხვდებოდა მუ-შაობა, ესეც კაი საქმეა. ამნაირათ მეგრელი მუშა გალატაკე-ბულ სოფელს გაეტქა და ქალაქს შეაფარა თავი, მაგრამ ცოტ-ცოტათ იქაც ბუტანელი გახდა ცხოვრება, და ის, თუმცა პირ-ველათ აღმაცერათ უყურებდა მუშაობას და არ კადრულობ-და, ახლა ორივე ხელებით მოინდობა იქ მუშაობა, რადგანაც სიმშობი კარზე მოადგა. მეგრულ მუშებმა მიმართეს არტელ-ში მომუშავე თვიურებს (უმეტესობა, როგორც ზევით ვთქვით გურულებია), მაგრამ იქ სამუშაო ვერ იშოვეს. ასეთი იყო მდგომარეობა, როცა ამ ჩვეულებრივ მოვლენას არა ჩვეულებ-რივი ხასიათი მისცეს და აღამაღლეს ხმა „მეგრელობის“ დასა-ცველათ. ეს არის არამუშები, რომლებიც არავითარ საშუალებ-ბის წინ არ ჩერდებიან ოდონდ მათი შემწეობით ფონს გავი-

დენ და თავის საბოლოო მიზანს მიაღწიონ. მათ შეადგინეს თავისებური „შავი რაზმი“, რომლის წმინდათა წმინდათა შეი-ქნა „მეგრელობის“ დაცვა ფოთში, ამ რაზმისგან შავი რაზმის ხელმძღვანელობენ ფრიად გაფუჭებული პირნი, ზნეობით და-ცემული ადამიანები, რომლებსაც არასოდეს არ უფიქრნიათ მოძმის კეთილდღეობაზე, მოყვასის ბედნიერებაზე, და რომ-ელნიც რა წამს გინდათ მზათ არიან ორ გროშათ გაყიდონ თავისი მეგრელობა. აი რა ჯურის ხალხი ამოუდგა გვერდში მეგრულ მუშებს, აი რა გზაზე აყენებენ სინიდისზე ხელადებუ-ლი პირები განუვითარებელ მუშებს. აქაოდა, თქვენ მეგრელები ხართ, როგორ თუ გურულებმა სამუშაო არ მოგვცეს, რო-გორ ფუ გურულებმა ფოთი მოგვტაცეს, თქვენი სამშობლო, დედა ქალაქიო. არიქა თავს ვუშველოთ, ჰკა მაგასო. მოსა-ლოდენდი იყო, რომ აუღლებული მეგრელები თავს დაეცე-მოდენ მომუშავე გურულებს და დაიწყებოდა ისეთი ქლტვი და ხოცვა, რომ ბაქოს საშინელება მასთან მინაგანიდა იქნებო-და. „შავი რაზმი“ აღრედანვე დიდ მზადებაში იყო. ქალაქის მცხოვრებლები ნამეტანი დაშინდენ, დაღამების შემდეგ ვერა-ვინ ბედავდა ქუჩაში გამოსვლას. ბოლო დროს ფოთის მცხოვ-რებლებმა თხოვნით მიმართეს ქალაქის გამგეობას და დახმა-რება თხოვეს აბოპოკრებულ მუშების დაწინარება-დამშვიდება-ში. მიმართეს აგრეთვე ზოგიერთ კერძო პირთ დახმარება აღმოეჩინათ.

აქ საკიროა, ყურადღება შემდეგ საგანს მივაქციოთ. დი-დი ხანი არ არის, რაც მუშათა მოძრაობა ფოთში დაიწყო. პირველათ მოძრაობამ თავი იჩინა გურუოტში და ეს ასეც უნ-და მომხდარიყო. ხშირმა ბროშავანდამ და აგიტაციამ ხელი შე-უწყო პარტიულ ორგანიზაციის შექმნას, რომელშიაც იღებდა მონაწილეობას მეგრელიც. ზოგიერთ პირებმა თავისი თავ-განწირული მოქმედებით დიდი გავლენა მოიპოვეს მუშებში. აი ამ პირთ თხოვეს დახმარება მუშების დამშვიდებაში და კი-დევაც ამ მიზნით დინიშნა კრება. კრებაზე მოწვეულ იქნა: მეგრულ-გურულ მუშების წარმომადგენლები, და ზოგიერთი საპატია პირნი, მეგრულ მუშებმა შემდეგი მოთხოვნა წამოაყე-ნეს: ვინაიდან გურულებს ორივე საზოგადოება (როსსიის და რუსის) გემები ხელში აქვთ, ჩვენ კი ორი მაზრის ხალხს (სე-ნაკის და ზუგდიდის) არც ერთი, სოვითხოვთ ერთი საზოგა-დოების დათმობასო. კრებამ შეუძლებლათ ნახა ორას-სამასი კაცი გურულების სამუშაოს წართმევა, ვინაიდან პირველათ ამ გურულებმა დიდი გაკვირება განიცადეს გაფაცვების დროს, და მერმეთ გურულების დათხოვნას იგივე შემდეგი მოყვებოდა, რასაც ახლა ვებრძოდით, ე. ი. მუშის ულუკმა-პუროთ დარჩე-ნა. კრებამ შემდეგი დაადგინა: მიეღოთ არტელებში არამო-მუშავე მეგრელები, რამდენათ ეს შესაძლებელი იქნებოდა, ხოლო ულუკმა-პუროთ დაოჩენილ მუშებისთვის მუშების აღვი-ლობრივ ორგანიზაციის მატერიალური დახმარება აღმოეჩინა. ამაზე ზოგიერთებმა მაშინ პროტესტი განაცხადეს, მაგრამ სა-ზოგადოათ მუშები ამნაირ მოთხოვნის თანახმა ხდებოდნენ. ვფი-ქრობდით, ჩამოვარდნილი უთანხმოება გაქრება, აი, ბოლოს მაინც მუშებმა შეიგნეს თავისი საერთო ინტერესები და მთავ-რობას არ აგრძნობინებენ სიამოვნებასაო, მაგრამ დახეთ უბე-დურებას, ბედი თურმე გვეცდოდა. შეგვატყობინეს, მეგრულ მუ-შებს ხელახლა სურს მოლაპარაკებაო. სიამოვნებით დავთან-ხმდით და კრებაზედაც წავიდით. კრებას დაესწრენ ზოგიერთი გურული და მეგრელი მუშები და ინტელიგენტები, მათ შორის ეგრეთ წოდებული ავტორიტეტებიო. ამ ვაგებტანებმა დიდი რიხით გახსნეს კრება და გამოაცხადეს უკმაყოფილება შესახებ გურულ და მეგრულ მუშებს შორის ჩამოვარდნილი უთანხმოე-ბისა. სამარცხვინოა ამ ერთობისა დროში შინაური აყალ-მა-

ყალიბდა, ბრძანა ერთმა. უბრალო რამეებისთვის ამხედრება არა ღირსო. ხალხი არსებული კითხვის შესახებ აი რა გვასწავლა: რაც შეეხება აქ (ფოთში) სამუშაოს, ეს მეგრელების ხელში უნდა იყოსო. ამას გვასწავლის მეცნიერებანი. აქ მუშაობაზე აღვილობრაო უფლება მეგრელებს აქვს და არა გურულებსო, ვინაიდან მეგრელები ფოთთან უფრო ახლო არიან, ვიდრე სხვები, მაგ. გურულებიო.

როგორც ხედავთ, „ბრძენ ავტონომისტმა“ „ბრძნული თეორია“ შეადგინა, მუშების უაზრო მისწრაფებას მეცნიერული (!!) ნიადაგი მოუშვა და მართლაც ახლა შეუგნებელმა მუშებმა ეს „ადგილობრივი უფლება“ ხელზე დაიხვიეს და თავის ბნელი სურვილების განხორციელებას უფრო მედგრათ შეუდგნენ. ფოთი, ქვალონი და ჭალადიდი (სამეგრელოს დაბეზიანი) ჩვენია, არ ვნახათ თავლით გურულებიო, გაიძახიან ისინი. ასეთია მდგომარეობა ჯერჯერობით, მომავალში ვნახათ, რა იქნება.

ამკარაა, უთანხმოების ჩაქრობას გარეშე პირებმა არამც თუ ხელი შეუწყვეს, როგორც ამას მოგვითხრობს ბ. სახაკია, პირიქით ძალით გამაწყვეს თავისი „მეცნიერული“ დასაბუთებით. ეს ერთი.

აქვე უნდა აღვნიშნათ მეორე სამარცხვინო საქციელი ბ. ავტონომისტებისა. ფოთში ჩამოვიდნენ თუ არა თავსებურათ დატრიალდნენ: დახეთ, სოც.-დემოკრატიული მოძრაობას მუშებში ფეხი გაუდგამს, არიქა ძირშივე მოვსპოთო და მართლაც თავის პლანის ასრულებას ენერგიით შეუდგნენ: არ ზოგავენ არც ტყუილებს არც საზიზღარ ცილის წამებას, ოღონდ სოც.-დემოკრატის სახელი გაუტყნენ ხ.ლხში. უსირცხვილათ ავრცელებენ ხმებს, ვითამდაც სოც.-დემოკრატიული ორგანიზაციის მეთაურებია გურულ და მეგრულ მუშებ შორის არსებული უთანხმოების მიზეზი და ვითამ ისინი ეკრძო ინტერესების მიხედვით გურულებს დაეხმობენ, ხოლო მეგრელებს არა.

თესეთ, რაც გენებებთ, ავრცელეთ. მუშაკი და საქმის მწყურვალი ადამიანი-კი ყურს არ გათხრავებს, მას მუდამ ახსოვს ბრძნის სიტყვები: *segui il tuo corso, e lascia dir le genti.* ფოთი 6 ივნისი.

XX.

საზრანგეთის ისტორია მცხარამებ საშუაწმში.

(შემდეგი *)

პროლეტარიატი ენლო მთავრობის დაპირებას, ბურჟუაზიული დემოკრატიის აღთქმას, მის პატიოსნებას, მარა მოტყუდა. ყველამ ამათ ის მხოლოთ იარალათ მოიხმარეს თავისი ბატონობის გასაიღებლათ და შემდეგ გამოწოვილი ლიბონივით შორს გადაისროლეს. მაშ ვის უნდა ენდოს პროლეტარიატი? არაის, გარდა თავის თავისა. მუშათა განთავისუფლება უნდა მოხთეს მუშათა მიერ. ილიუზია კლასთა თანამშრომლობისა დაარღვა და სინამდვილე კლასთა ბრძოლის წინ წამოადგა. მუშა ხალხს უცებ ჩამოეხსნა გონების ბადე. უცებ აეხილა ადამრავებული თვლები, უცებ იგრძნო თავის თავი მარტოთ, უმწყოთ, უორგანიზაციოთ, ყველას მიერ მიტოვებული, მოტყუებული და აღდგა ვანრისხდა და ომის ველზე დადგა.

ბურჟუაზიული რევოლუცია გათავდა... მუშაკი იტყუა და ანდირათ როგორც კი პროლეტარიატმა მოდისურვა თავის მიერ შექმნილი რესპუბლიკის თავისავე სასარგებლოთ...

გამოყენება, როგორც კი მოითხოვა დადებული პირობის შესრულება და მუშათა კითხვის საქმით გადაწყვეტა, მთელი ბურჟუაზია შემფოთდა და მის წინააღმდეგ ამხედრდა. და რადგანაც ძალით დარღვეულ პირობის აღდგენა მხოლოთ ძალას შეუძლიან, ამიტომ პროლეტარიატი იძულებული შეიქმნა თვითონაც ამხედრებულიყო და მისი ფეხებზე გათელილი უფლება ხმლით ამოეგო, რევოლუცია აუცილებელი შეიქნა.

მთავრობა შეუდგა თავისი მოწოდების ასრულებას—სახელო სახელონოთა დაშლას და მუშების თავიდან მოკიდებას. მან ჯერ შეიფიქროვა მუშაობა, დღიური ქირის მაგვირ ნარდათ მუშაობა შემოიღო, პროვინციიდან მოსულ მუშებს სამუშაო არ მისცა, პოლიტიკურათ „საექვო“ მუშებს არ ღებულობდა და სხვა, ხოლო 21 ივნის 18—20 წლის მუშებს გამოუტყდა, ან ჯარში სალდათათ შესვლა, ან ციებ-ცხელებიან სოლონის პროვინციაში გამგზავრება სამუშაოს მისაღებათ. ეს ნიშნავდა ახალგაზდა ახალგაზდა მოწინავე მუშების პარტიიდან გარყვას, მუშათა ბანაკის დაყოფას და ასე მათზე გამარჯვებას. მუშებმა ერთხმათ იგრილა „ჩვენ არ წავალთ, აქ ტყვიით სიკვდილი გვიჩვენია, ვინემ სოლონში ციებით!“ ხალხი გამოვიდა სახელონოებიდან მოედვა ქუჩებს ბაიარღებით და რევოლუციური სიმღერებით. 22 დღით თავი მოიყარეს პანტეონის მოედანზე მოსლაპარაკებლათ. მათ არ ყავდათ არც ერთი ცნობილი წინამძღოლი, არც ერთი შეფი, მარა იქვე იშოვეს ერთი ასზე უჯჯობესი. ეს მომავალი რევოლუციის შეფი მუშათა თავდადებული მეთაური, არის ისევე მუშა, ბლანკისტი პიუეოლი (ის იყო ბლანკის კლუბის ბიუროს წევრი). მან ასე მიმართა მუშებს: «თქვენ უთხარით თავის თავს ჩვენ გვაქვს უფლება მუშაობით ვიცხოვროთ, ხოლო იმათ მოგიგეს, ჩვენ გვაქვს უფლება თქვენ გინდ მოგკლათ, გინდ ჩვენ ნებაზე გამუშაოთ. თქვენ თქვით ჩვენ ჩვენის სისხლით მოვიპოვეთ თავისუფლება, ჩვენ გვსურს თავისუფალი დავრჩეთ; იმათ მოგიგეს, თქვენ ისევ ჩვენს მონები უნდა იყოთ; თქვენ მათ სამართლიანობაზე ელაპარაკებით, ისინი თქვენ შტაკებს გიჩვენებენ. და აი ამიტომ თავს გაყრით და ვაცხადებთ: ადამიანის უფლებები ფეხებზე გათელილია, ჩვენ ამ სისხლის მსმელთა და გამყვლეველთა ძალას ძალითვე შეგმუსრავთ!» მუშები პიუეოლის წინამძღოლობით წავიდნენ მთავრობასთან ძახილით: «ჩვენ არ წავალთ, ჩვენ არ წავალთ. მათი დღეეცაჲ მიილო მინისტრმა მარიმ.

„მოქალაქე, მიმართა პიუეოლმა, თებერვლის რევოლუციის წინ...

— უკაცრავათ, გააწყვეტია სიტყვა მინისტრმა, მე გლოაია თქვენ ძლიერ შორიდან იწყებთ; ნუ დაივიწყებთ, რომ მე დასაკარგავი დრო არა მქვს.

— თქვენი დრო თქვენი არ არის, მოქალაქე, ის არის ხალხის, რომლის წარმომადგენელი თქვენ ხართ.

— მოქალაქე პიუეოლ, მოქარით მიუგო მარიმ, ჩვენ კაი ხანია თქვენ გიცნობთ და თვალყურს გადაევნებთ; ეს პირველი არ არის ჩვენი შეხვედრა. 15 მაისს თქვენ პირველმა გამოიარეთ პალატის ეზოს მოაჯირი და მე დამელაპარაკეთ.

— დიან, მაგრამ იცოდებთ, რომ იმ დღიდან როცა მე ხალხის თავისუფლების დასაცავათ თავი გადავდევი, ჩემს თესს პირობა ჩამოვართვი—არავითარი მუქარის წინ არ დავიხიო; მაშასადამე თქვენი მუქარა სრულიათ უნაყოფია.

მარი შებრუნდა და სხვა დღეეცატებს მიმართა: მე ვერ ვიტყობ ხალხის წარმომადგენელთა იმ პირს, რომელმაც 15 მაისის ბრუელონაში მონაწილეობა მიიღო. ილაპარაკეთ თქვენ, რა გავქეთ საჩივარი, ყურს გივდებთ.

— ჩემს წინ აქ ვერაინ ვერ ილაპარაკებს,—თქვა პიუ-
ჟოლმა.

— ვერა, ვერა შესძახეს დღეფგატებმა.

— ნუ თუ თქვენ ამ კაცის მონები ხართ,—შეეკითხა
მარი გაჯავრებული.

— თქვენ შეურაცხყოფთ ხალხის დღეფგატებს,—შეევი-
რა პიუჟოლმა.

— იცით რომ თქვენ აღმასრულებელი კომისიის წევრს
ელაპარაკებით?

— დიხაც ვიცი, მარა ვიცი აგრეთვე, რომ თქვენ მეც
პატივისცემით უნდა შეპყრობოდეთ. ვინაიდან, თუ თქვენ აღ-
მასრულებელი კომისიის წევრი ხართ, მე ხალხის დღეფგატი
ვარ, მიუგო პიუჟოლმა. ამ ხმაურობაზე ზალაში შემოდინ
აფიკრები და წყნარათ დღეფგატებს ირგვლივ ეხვევიან.

— რადგან თქვენ არ გსუთ ჩვენთან ლაპარაკი, მი-
მართავს პიუჟოლი მარის აფიკერთა დანახვაზე, ჩვენ ვბრუნ-
დებით.

— ილაპარაკეთ, ნებას აძლევს მ.რ.

— მოქალაქე, დაიწყო ორატორმა, თებერვლის რევოლიუ-
ციის წინ მუშა ხალხი კაპიტალის ქვეშ გმინავდა, ამ უღლი-
დან განთავისუფლებისათვის მან იარაღი შეისხა და მხოლოდ
შემდეგ დემოკრატიული და სოციალური რესპუბლიკის
დარსებისა იარაღი აიყარა. ამ რესპუბლიკას ის სამუდამოთ
უნდა დაეხსნა ყმობისაგან. დღეს მუშები ხედავენ, რომ ისინი
სამარტხენით მოატყუეს; იცოდეთ რომ ისინი მზათ არიან
თავისუფლების შესარჩენათ ყოველივე მსხვერპლი გაიღონ,
თავისივე სიცოცხლეთ.

— მიხვდით, მიხვდით, მიუგო მინისტრმა, ძლიერ კარგი!
აი რას გეტყვიან. თუ მუშებს პრავინციში წასვლა არ სურთ,
ჩვენ მათ ძალათ წავიყვანთ, ძალათ, გესმით?

— ძალათ? კარგი ახლა ჩვენ გავიგეთ რის ვაგებაც
გვინდოდა.

— რის ვაგება ვინდოდით?—შეეკითხა მარი.

— იმის რომ აღმასრულებელი კომისიის გულწრფელათ
არასოდეს არ ნდომებია შრომის ორგანიზაცია. მშვიდობით,
მოქალაქე“.

მთავრობის მუქარას მთელი პარიკი გებულდობს, საერო
სახელმწიფოების მუშებს შეუერთდა მრავალი სხვა მუშები,
ჯგუფ-ჯგუფათ ქუჩებზე დადიან და ხალხს აღელვებენ; ქალა-
ქი ბობოქრობს, ყველა რაღაცას მოედის, ყოველგან ყრილობ-
ბები და კრებებია. აი როგორ ასწერს. პრეფექტის ანგარიში
ამ დღის მღელვარებას: „22 ივნისი, 10³/₄ საათი. 250—300
მუშა „საერო სახელმწიფოთა“ ბაირადებით, ტიულერით წა
მოვიდენ პანტეონისაკენ. რევოლიუციური სიმღერებით.

11 საათი. 500 კაცმა ბაირადით გაიარეს მეშვიდე უბანი
და გაიძახოდენ; სოლონიში არ წავალთ, აქ სიკვდილი სჯობს!
ამას უმატებდენ, რომ იარაღს აიღებენ საერო კრების წინაღმ-
დეგ და მათ მოძრავი მილიცია მიემხრობა.

12 საათი. საბჭოს წინ შეიყარა ორი დიდი ჯგუფი, ამ-
ბობენ სოლონი ცეხიდან ადგილია, მუშები იქ არ უნდა წა-
ვიდენ, მთავრობას მხოლოდ მათი თავიდან მოშორება სურს.
შემდეგ გასწიეს სენტანტუანისაკენ მღერით—ჩვენ არ წა-
ვალთ! ლანძღავენ განსაკუთრებით ლამარტინს და მარის.
იძახიან ყველა მდიდარი ქურდია. პანტეონის მოედანი დანი-
შნეს საღამოს ექვს საათზე თავის მოსაყრელათ. 12³/₄ საათი.
200-მა მუშამ გაიბრინა მე-12 უბანი ძახილით—ამ საღამოს
პანტეონთან 6 საათზე!

1 საათი. საბჭოსთან დგას ერთი დიდი ჯგუფი და ყვი-
რის: ძირს მარი, ძირს ტიერი, საღამოს პანტეონთან!

2 საათი. პანტეონთან შეკრებილი ხალხი მიდის ძახილით:
ძირს ლამარტინი, გაუმარჯოს ნაპალეონს (!)

3 ს. საბჭოსთან ისევ დიდი თავყრილობაა. ლაპარაკობენ
მუდამ ერთ და იმავე—საერო სახელმწიფოებზე.

4 ს. 150 მუშამ გაიარა ახალი ხიდი ძახილით, ექვს საათ-
ზე პანტეონთან.

5 ს. მუშებმა იწყეს პანტეონთან მისვლა. 700 მუშა
უმრავლესობა ბლუზებში უცეფ მოვიდა და დაიჭირა მოედანი.

6 ს. პანტეონთან დგას 5 ათასი მუშა; გახურებული
აგრიკაცია. უცებ ყველა დაიძრა, ამბობენ სენტანტუანისაკენ
მივდივართ ამხანაგებთან შესაერთებლათო. ერთი რაზმი მოდის
საბჭოსაკენ სენტეაის ქუჩით.

7¹/₄ ს. სენტეაით მიმავალი 3 ათასი მუშა 12 ბაირადით
გავიდა ხილზე. იძახიან: შრომა, პური, ჩვენ არ წავალთ. ზო-
გი იძახის: გაუმარჯოს ბარბესს!

7³/₄ ს. ამთ გზა და გზა შეუერთდა 900-დე კაცი და
და გასწიეს ბასტილიის მოედნისაკენ.

8¹/₄ ს. ერთი რაზმი მოვიდა ბასტილიის ძეგლთან და
ხმაურობს: ჩვენ არ წავალთ! ამავე საათზე ჯარმა დაიჭირა
საბჭოს არე-მარე და არავის უშვებს.

9 ს. ერთი რაზმი 10 ათასიდან შემდგარი სენტანტუანის
უბნიდან მომავალი ამ სა:თში ჩაუარეს სასკოს. ესენი მრავა-
ლი ბაირადებით მიდიან პანტეონისაკენ მე-12 უბნის მუშებ-
თან შესაერთებლათ, მათ შორის ქალებიცაა. იძახიან: სამუ-
შაო, ჩვენ არ წავალთ, ვაჩვენებთ სეირს, გაუმარჯოს რესპუ-
ბლიკას! ზოგი უმატებს: ძირს მოლაღატენი, ძირს საერო
მილიცია!

9¹/₂ ს. ადიანსენტეაის ქუჩით, წინ მიუძღვის 100-დე ბავ-
ში ლამარტინით და ყვირილით: გაუმარჯოს ბარბესს, ტყვია!
დუქნებს კეტვენ მათ დანახვაზე.

10 ს. ამბობენ რომ პანტეონთან თავმოყრილი მუშებმა
მოილაპარაკეს—მეორე დღეს შეიკრიბონ და ბარკადებიც
აავონ.

11 ს. ყრილობა გათავდა, ხალხი წავიდ-წამოვიდა.

დიახ, ყრილობა გათავდა, მარა იცით რით გათავდა?
გათავდა ფიციით, ერთმანერთს შეფიცეს იარაღის ასხმა და
ომის დაწყება. აი მათი ფიცის თავი: „მოქალაქეო, დაიწყო
პიუჟოლიმ, ხომ ხართ რესპუბლიკის წმინდა დროშის ერთ-
გული?—ვართ, ერთხმით იგრილა ხალხმა.—მაშ კარგი, სა-
ხელი თქვენ, პარიკის შეიღონო! თქვენ უნდა მისცეთ მაგალი-
თი პატრიოტიზმის და მხნეობის. შევერთდეთ და ჩვენ მღვე-
ნელთ შივაძახოთ: შრომა ან პური! თუ ისინი ხალხის ხმაზე
ყურს მოიყრუებენ, ვი მათ! თქვენ დაპირდით რესპუბლიკას
საში თვე სიღარიბე, თქვენ შურს იძიებთ ამ საში თვე დალა-
ტისათვის. მეგობარო, ქეშმარიტ რესპუბლიკანელთა სახელით
ვაცხადებთ, რომ თქვენ ღირსი ხათ სამშობლოსი; 1830 და
1848 წელს თქვენ დაანთხიეთ სისხლი უფლებების მოსაპოვებ-
ლათ და თქვენ შეინარჩუნებთ შას—დიახ, დიახ, ყვირის ათი
ათასი კაცი—დაპირებას ენდევით. განაგრძობს ორატორი,
შეტომა მიუტყვეთ, მეგრამ დღეს გვიღალატეს. საჭიროა
დალატი გაქრეს ჩვენი მტრების სისხლში და ფიციავ ის იქ
გაქრება.—ფიციავთ, შეწყვირა ხალხმა მაშ ხვალ დილის ექვს
საათზე აქვე“. შეფიცულნი დაიშალენ.

ამ დამსვე საერო სახელმწიფოთა კლუბი შეიყარა და
ბარკადების „ასაშენებელი“ თავდარგი დააწყვეს, დანიშნეს

საომარი პუნქტები, დაანაწილეს შეფუები და იარაღები. ბრი-
გადირები წავიდნენ სენტანტუანის უბანში მებრძოლთა შესა-
კრებთ და უბნის გასამაგრებლათ. ზოგი ბასტილიის მოე-
დანზე გვექანა თვიანთი რაზმების სათავეში ჩასადგომთ,
ბრძოლის პლანი შეიმუშავეს.

დილას, პარასკევს, 6 საათზე 23 ივნისს, პანტეონის
მოედანი ხელახლა დაიჭირეს შეფიკულეზმა, პანტეონის კი-
ბილდან გამოდგა პიუტოლი: „მოქალაქენო, თქვენ ერთგულთ
შესარულეთ ჩემი მოწოდება. გამდლობთ. თქვენ დღესაც გუ-
შინდელი კაცები ხართ, გავსწიოთ“. ხალხი დაიძრა ბასტი-
ლიის მოედნისაკენ. აქ გაჩერდნენ და ბასტილიის ძეგლის გა-
რეშვით შემოკრბნენ. პიუტალი გადმოვიდა პედესტალიდან:
„ქული მოიხადეთ, დაიძახა მეთაურმა, ყველა ქულს იბთის,
„მოქალაქენო, განაგრძობს ორატორი, თქვენ, დგენართ თავი-
სუფლებს პირველწამებულთა საფლავზე, თავიანი ყოით!“
ყველა იჩიქებს, „ბასტილიის გმირებო, იწყებს პიუტალი და
თვალვს ცისაკენ აპყრობს, როგორც თქვენ ამათაც მოახ-
დინეს რევოლიუცია თავისი სიხლით, მარა დღემდის მათი
სისხლი უნაყოფოა, რევოლიუცია ხელახლა დასწყებია. მე-
გობრებო, ჩვენს საქმე ჩვენ მამათა საქმეა. მათ ბიარაღზე
ეწერა: „თავისუფლება ან სიკვდილი!“ მგებრებო, თავისუფ-
ბა, ან სიკვდილი!“ და ხალხი წამომდგარი ერთხმით გრია-
ლებს: თავისუფლება ან სიკვდილი! და ბულვარით მიდის
სენტენის ქუჩისაკენ. აქ ჩერდებიან, მეთაური ბრძანებს იძ-
ლევიან: იარაღი, ბარიკადები! და ყველა იწყებს ბარიკადების
შენებას, ქუჩის სიმაგრეთა აგებას. სკრიან ხეებს, აჩერებენ
ეტლებს; აგროვებენ ტრატუარის ქვებს, გამოაქვენ ახლო-
მახლო რესტორანებიდან და სახლებიდან სკამები, სტოლები,
ფიცები—ყველაფერი რაც კი სიმაგრის ასაშენებლათ გა-
მოდგება. მსხვირებლები (ეს მუშათა უბანია) აწვდიან ია-
რას, ტყვია-წამოსს. ქალები და ბავშვები შევილიან, მუშა-
მილიციონერები თავის იარაღებით აჯანყებულთ უფროდებიან.
თერთმეტის ნახევარზე პირველი ბარიკადი ამიართა ბონდუე-
ლის ბულვარზე, მეორე იქვე 25 ნაბიჯის სიშორეზე, ეს
პირველის საუარია; მესამე პირდაპირ მიზაგარანის ქუჩაზე.
ყველაზე აწერია: პური ან სიკვდილი! ამავე დროს ასეთავე
სიმაგრენი შენდება უბნებში სენტანტენის, ტამპლის, სენტა-
ნტუანის, პუასონიერის, ბასტილიის მოედანზე, ყველა ეს სე-
ნის მარჯვენა მხარეზე. სენის მარცხნივ ბარიკადებია პანტე-
ონის ირვლივ, სანტაკის უბანში და ძველ ქალაქში, შუად-
ლისას ნახევარი ბარიკა, პარიკადარიბი და განწირული აჯან-
ყებულთა ხელშია. აი როგორ ასწერს ერთ ბარიკადის ვიქ-
ტორ პიუტო თავის „საბრალონში“: ერთი ბარიკადი ამარ-
თული იყო სენტანტუანის უბნის თავში და უბნის შესავალს
ახშობდა, ის სიმალით მესამე სართულს უწევდა, სიგძით
შვილას ნაბიჯს შეიცავდა. ეს უზარმაზარი სიმაგრე ერთიანთ
ხურავდა უბანში შემოსავალ სამ გასას. მის დასაცავათ მის
უკან ამართულია ცხრამეტი უმცროსი ბარიკადა. აქ ყველა-
ფერი იარაღთ გამოყენებით. თოფებიდან ვარდებოდა
ქვის ნაჭერი, ძელების ნატები—ყველაფერი რაც კი აღმიაჩნს
ანგებს. ხან და ხან ჯარის ახლო მოსატყუებლათ სიმაგრედან
აჯანყებულნი თავს ამოყოფდნენ და ამასთან ერთად მათ იარა-
ღებსაც ვხედავდით: ხმლებს, თოფებს, შტიკებს. ბარიკადაზე
ფრიალებდა ერთი ვებერთელა წითელი დროშა. იქიდან
მოისმოდა კომანდერის ხმა, აღტაცებული საომარი სიმღერა,
საკრავი და ქალების დავა, რევოლიუციის ცეცხლი აღგზნე-
ბული იყო ბარიკადის მწვერვალზე, საიდგანაც დაბლა ჩამო-
ქულდა ხალხის ხმა, ხმა თანასწორი ღეთის ხმისა. ეს უზარმა-

ზარი ბარიკადა ისეთი სიმაგრეა, რომლის წინაშე აფრიკის
ღენერლის სტრატეგია უნდა დამარცხებულიყო. ტყვია ვერას
აწყობდო, ის ხოლოთ პაწია ნახვრეტს აკეთებდა. თვით ომის
ველური სენების მიჩვეულ პათალონებსაც კი ფთხობდა ამ
უსაშინლენი საფარის ერთი შეხედვა“...

აჯანყებული პარიკი დიფარა 414 ბარიკადით. ყველა
ეს აგებ ულია საბჭო; ირვლივ და ყოველი მხრით მისკენ
მოდის, გინაიდან ბრძოლის მიზანია საბჭოს აღება, იქ რვეო-
ლიუკური მთავრობის გამოცხადება და მით პარიკის და სა-
ფრანგეთის დაპატრონება.

როცა პრალეტარიატი ასე ამაგრებდა ღარბ პარიკს,
მთავრობა თავისი მხრივ შეუღდა მდიდარი პარიკის გამაგრე-
ბას ელისეის მიდორზე, პალატის ახლო-მახლო, ტიულერის
სასახლესთან, მარსის მოედანზე, ჯარების მოგროვებას და აქე-
დნ ღარბ პარიკზე იერიშით მივიდას. გამოაყენეს საერო
მილიცია, ეს შეიარაღებული ბურჟუაზია (მუშები არ გამო-
ცხადებულან), თავის დუქნის და საკუთრების დასაცავათ,
ჯართა მთავარ სარდლობა იტყართ თვით სამხედრო მი-
ნისტრმა კვენიაკმა და დაყო მთელი თავისი ძალი საშათ:
ერთა დივიზია ჩააბარა ღენერალს ბელოს აჯანყების ცენ-
ტრთან, საბჭოს არე-მარეზე აგებულ ბარიკადებთან საბრძოლ-
ველათ. ერთი ღენერალი მისცა მეორე დივიზიას ბულვარების
დასაქერათ და აჯანყების მარჯვენა ფრთის შესაკრავათ, ღე-
ნერალი ლამორსი მესამე დივიზიით იყო სენის მარცხნივ,
პანტეონისაკენ, ხოლო კველერია ჩააბარა გრუშოს.

ამ ნაირათ მხედრობა, საერო და მოძრავი მილიცია, სულ
60 ათასი მეომარი, დაიძრა რევოლიუციის წინააღმდეგ. გავ-
ყვით ამ ღენერლებს ჩვენც და გავეცნათ ქუჩის ბრძოლას.

ა. ნ.

(შემდეგი იქნება).

შენიშვნა.

რამდენიმე ამხანაგი გვეკითხება, რას ნიშნავს შემდეგი
სიტყვები, რომლებიც „მოგზაურის“ მე-22 №-შია დაბეჭდი-
ლი, სახელდობრ:

ჩვენთვის „დღეს, როცა გარშემო საერთო ვათახსირება
და დაცემაა, როცა შირადმა ანგარიშებმა ჩაგრულთა მოსახლეების
წრეშიაგ იჩინა თავი...“ საჭიროთ მიგვაჩინა განმარტოთ, რომ
ეს სიტყვები სრულიათ არ ეხება არსებულ ორ მიმდი-
ნარეობას და უთანხმოებას და თუ ვისმე ასე გაუგია,—ეს
უნდა იყოს გამოწვეული უხერხულა კონსტრუქციით, რაც
რედაქციას მეტათ სამწუხაროთ მიაჩნია. რედაქცია.

წერილში რედაქციის მიმართ.

ბატონო რედაქტორო!

აღქვანდრე წულუკიძის კარდგვალუბის ამბავს გამოუთქმელი
მწესნაწება გამოიწვია ჩვენში. უფლებულმა სენმა უდროთთ შაკვა-
შორა ერთი საუკეთესო ახალგაზრდა მუხრამლოთაგანი. ის ვუდარ
იგუქებს ამ ბრძოლას ჩაყოფს, რომელსაც მხურჯავე მანაწილეო-
ბას იღებდა და ეს კიდევ უფრო გვაღატაკებს. ჩვენ კი მოგვალდა
ერთი საუკეთესო მოღვაწეთაგანი. ამ საზოგადოებაში რომდის ინ-
ტერესისაგ განსვენებული ექსპერტობა, მანა ღვაწლი სრულდებით
აღბეჭდილია და ვერაფერთარი ძაღ ვერ მოშდის. ადქვანდრე წუ-
ლუკიძის სსოგნა ნათელ სსოგნავათ გავიანათებს გზას უკეთესი
მკარმისსაგენ.

შლატონ კახიძე, გ. ჯაში, ლ. არუშიძე, ა. ვადაქორია, კ. ხარ-
გებლიძე, ტრ. კუკულავა, მ. ტაქინა, გ. ავალიანი, შ. შარანძიძე, მი-

ნა გოგოლაშვილი, ვ. დედუაიანი, გ. ე. ერგემიძე, შ. დედუაიანი, დ. ჩიკაიძე, ს. ხვედელიძე, სევერიან უგრეხელიძე, გინ. სამთელაძე, პ. კაციტაძე, ე. სურგულაძე, ნ. კერვალიძე, ს. ჯანაძე, პ. მილორაძე, კ. ჯაფარიძე, ველ. გურგენიძე, ვ. ვილაძე, გურგენიძე, ი. გაგაშიძე, ი. წერეთელი, დ. კაციტაძე, კ. ცაგარისვილი, ივ. კინწურაშვილი, მ. სვანიძე, პ. კუციანი, ს. ტერტეროვი, ვ. ბუბიძე, ვ. ასათიანი, ა. ვეშაპიძე, ი. ლალანიძე, ე. ლალანიძე, ი. ცაგარისვილი, ე. ჯაფარიძე, ი. ბაბუნაშვილი, ი. ფხაძე, ე. ქურციკიძე, ვ. არჩუაძე, ლ. აბლაძე, ა. მუსუკიძე, დ. ლომიძე, ბ. ტყეტიშვილი, ს. ჩიტაძე, მექი კახიძე.

ფოთის სამის მუშის რწმუნებულები მომმართვენი რა წერილით მბრალდებენ, რომ ვითომც მე მათთვის რალაც ცილი დამეწამებოდა ტყუილ უბრალოთ და ამით შეურაცხყოფა დამიკრება მიმეყენებოდა მათთვის. ამით ვაძახებ საყოველთაოთ, რომ ამ ზემოხსენებულ მუშებისათვის მე არავითარი ცილი არ დამიწამებია და აზრათა-კი არ მომსვლია ეს არასოდეს; ასე რომ მათი ცნობა ვერ არის მართალი და სასურველი კი იყო სანამ მას საქვეყნოთ გამოიტანდნენ შეემოწმებიათ, გავყოთ უფრო სარწმუნო წყაროებიდან სინამდვილე და ამის შემდეგ დარწმუნებულნი ვარ არც იმ წერილის დაწერა დასჭირდებოდათ.

მე მხოლოდ მიუთითე საზოგადოებას იმ ვაჟბატონებზე, რომელნიც ხალხს თავს მეგობრათ აჩვენებენ და ნამდვილათ კი მტრობას უწყვეტ-მაგალითისათვის მოვიყვანე თუ რა როლი იკისრა ავტონომისტმა ფოთში ხალხის ხალხზე მიხევაში, რომლის მოთავე ბნელი ძალები და ფოთში ყოფილი „პოდრიადნიკები“ გახლდათ (დღეს ისინი არ არიან „პოდრიადნიკებით“, რადგანაც იუშუბმა შეიგნეს თუ რაგვარ წურბელას წარმოადგენდნენ ისინი მათთვის და განდევნეს ეს ვაჟბატონები, რამაც გამოიწვია მათი გაწიწმაცა). ამის შესახებ ბ. სახოკიამ წერილი დაბეჭდა „ცნობის ფურცელში“, რის შემდეგაც ჩემი პასუხი იბეჭდებოდა „მოგზაურში“ 22 №-ში, რომლითაც ვიწყებ მას სამედიატორო სამართალში და რომელიც ყველაფერს გამოარკვევს სინამდვილით (ამ წერილის დაბეჭდვა ჩემგან დამოუკიდებელი მიზეზებისაგანაც დაგვიანდა).

თქვენ კი ბანი რწმუნებულნი, თუ ავტონომისტების ბრმა კლაკორობას კისრულობთ, ეს ძალიან სამწუხაროა, რადგანაც ეს ლალატა მუშათა საქმისა და ინტერესების. გარწმუნებთ, რომ თუ დაუკვირდებით და გულწრფელათ აიღირებთ, მალე დარწმუნდებით თქვენს შეტოვებაში და ჩქარა დაადგებით ქვემარტ გზაზე, რაც შეეხება თქვენ მიერ მოყვანილ იმ მოსახრებას, რომ „ვირც ჩვენი მხრით ჩაერთა საქმეში ყველა დასამშვიდებელ საშეალებას იღებს და სხ.“, ეს იმ სამედიატორო სამართალში უნდა გამოარკვიოს, რომელიც მე და იმ ავტონომისტს შეაიქნება გამართული.

ბატონებო! თუ ამას შემდეგ რაიმე იტვი კიდევ გვაბრებთ იმაზე, რომ მე ვითომც თქვენ ცილი დავწაქე, მაშინ დიდის კმაყოფილებით თანახმა ვარ სამედიატორო სამართალისა, მხოლოდ ყოველ შემთხვევაში გამაგებინეთ გარკვევით თუ რაში გამოიხატება თქვენი ბრალდება.

ბენია ჩხიკვიშვილი.

ღია წერალი ცნობის ფურცლის თანამშრომელს „სიტყვას“.

ბ. სიტყვა!

ხუთ ივნისის „ცნობის ფურცლის“ ფელეტონში თქვენ მიწოდებთ მე ყოველად საზოგადო ცილის წამებულს*. მე დარწმუნებული ვარ ჩემს სამართალში, დარწმუნებული ვარ, რომ რაც ვთქვი¹⁾ იმას კიდევ დავამტკიცებ სამედიატორო სამართალში, რომელიც ახლო მომავალში უნდა მოწყვეს, გასოვდეთ, რომ თუ ჩემი სამართლე დამტკიცდა, მაშინ თქვენ იქნებით ყოველად საზოგადო ცილის წამებელი“ და როგორც ანგვარის, თქვენი ადგილი მხოლოდ სამარცხენო ბოძი იქნება.

შენი შენა²⁾ იქონიეთ სახეში, რომ ჩემი ბრალდება და სიტყვები ბევრით განსხვავდება ბ. სახოკიას მიერ ჩემზე მოწერილი ბრალდებისაგან, ამის დასამტკიცებლათ იხ. თ. სახოკიას წერილი „ცნ. ფურცელში“ და ჩემი პასუხი მასზე“ მოგზაურის 22 № ში, რომელიც „ცნობის ფურცელში“ არ დაბეჭდა და მხოლოდ გადამხიზნებულთაგანაცნო საზოგადოებას (ეს წერილი „სიტყვას“ ხელში ქანდა მაშინ როცა თავის ფელეტონს სწერდა, რადგანაც ფელეტონი 8 ივნისსა და ბეჭდილი და მე კი ორ ივნისს გაუგზავნე „ცნ. ფურ.“ წერილი.

თუ ვერ დავამტკიცებ ჩემ მიერ ნათქვამს, მაშინ რასაკვირველია თვით მე ვიქნები ამგვარი სამარცხენო ბოძის ღირსი, ვთხოვ გამოაცხადოთ თქვენი აზრი ამ პირობის შესახებ.

ბენია ჩხიკვიშვილი.

10 ივნისი,

ბატონო რედაქტორო! ვილაც კაპიტომ მუენარგია, როგორც გავიგე ცნობის ფურც. 2889 № დანა პროტესტს აცხადებს ჩემ ბრალდების წინააღმდეგ და მიწვევს სამედიატორო სამართალში. ვთხოვთ გამაგებინოთ ვინაა ეს ბ. მუენარგია, რა აკანებს მას, ან ვისი სახელით მიწვევს სამედიატორო სამართალში და რა ბრალდება აქვს ჩემ წინააღმდეგ?

თუ რამე სერიოზულია მასში და მართლმ ბრალდება აქვს ჩემ წინააღმდეგ, დიდის კმაყოფილებით თანახმა ვარ მასაც გავყვე სამედიატორო სამართალში და მასაც დავუმტკიცო ის ანაზური ქვემარტება, თუ როგორ იცავენ ნაციონალისტები ხალხის ინტერესებს და რამდენთ მართალია ჩემი მათ წინააღმდეგ ბათუში მიმართული სიტყვები.*)

ბენია ჩხიკვიშვილი.

11 ივნისი.

ნება მიბოძეთ თქვენი პატივცემულ გაზეთის „მოგზაურის“ საშუალებით შემდეგი სიმართლე ვაღიარო.

1904 წ. „კვალის“ მე—№ 3-ში მოთავსებულია კორესპონდენცია ნიღისთავისაგან, რომელთაც ცილი ეწამებოდა ზიდისთავის აფთიაქის პატრონს ბ. ნიკო გველაშვილს. ამის შესახებ ბ. გველაშვილმა გამოიწვია საამხანაგო სამართალში, მაგრამ სხვა და სხვა მიზეზების გამო ეს არ შედგა. დღეს როგორც დარწმუნდი ტყუილ უბრალოთ შეურაცხყოფა მიმიყენებია და ჩემი ცილის წამება მაზედ სიმართლეს მოკლებულია.

სერაპიონ რამიშვილი.

26 აპრილი.

ბ. რედაქტორო!

გთხოვთ თქვენი გაზეთის საშუალებით ბ. კაჭამის საყვედურ გამოუცხადოთ ჩემს, წულებუისი ჩეკოლოფის დაწერისათვის, დიდათ ნაწიამოყენებ დავრეზობდი, რომ „ცნობის ფურცელი“ და კაჭამი არ შეუჩუქებულო ამასე.

დავსთები თქვენი, გ. კახიანი.

გავიგეთ რა სარწმუნო წყაროებიდან, რომ ჩვენი ყოფილ-ამხანაგი სერგო ქორიძე ყოველათ უზნეოთ და შეუფერებლათ მოქცეულა სოფლათ (ს. ციხე, გურია) ყოფნის დროს, ამიტომ ჩვენ, თფილისელი ამხანაგები, ვუცხადებთ ჩვენს ზიზსა და პროტესტს მისი უმგზავსო საქციელისათვის.

თფილისელი ასოთ ამწყობნი *).

* ხელს აწერს 30 კაცი.

რედ.

* ეს წერილები „ივერიის“ და „ცნობის ფურცლის“ რედაქციებში წარვადგინე, მაგრამ რედგანციის ხელმძღვანელებმა საქიროთ არა სცეს დაბეჭდვა.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომიშვილი.